

นโยบายการสร้างชาติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ก. จุดมุ่งหมายในการดำเนินนโยบายสร้างชาติ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมาเป็นผู้นำของประเทศในขณะที่ยังมีสถานะการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อฐานะของรัฐบาล และความมั่นคงของประเทศชาติ กล่าวคือ

๑. สถานะการณ์ภายในประเทศ การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพระยาพหลพลพยุหเสนา ย่อมเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลของคณะราษฎรกำลังประสบปัญหาทางการเมือง อันเนื่องมาจากการรวมตัวของฝ่ายตรงข้ามกับชน กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ พร้อมใจกันสนับสนุนตัดสิทธิ์พระราชบัญญัติงบประมาณแผ่นดินของ นายถวิล อุดล ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาลเป็นฝ่ายแพ้มติสภาผู้แทนราษฎร ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ เป็นกำลังสนับสนุนอยู่ ดังนั้น คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงหวังว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะสามารถขจัดปัญหาทางการเมืองในขณะนั้นได้สำเร็จ เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นบุคคลที่มีความสามารถและมีกำลังทหารอยู่ในความปกครอง ซึ่งย่อมจะเป็นที่ยำเกรงของฝ่ายตรงข้าม

พฤติกรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อแรกเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นแสดงว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของคณะราษฎรตามการคาดคะเนที่โคกลาวไว้ ทั้งนี้เพราะ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นำกำลังทหารและตำรวจดำเนินการปราบปรามศัตรูทางการเมืองด้วยการตั้งศาลพิเศษพิจารณาโทษผู้ต้องหาบางราย ซึ่งมีผลให้นักโทษการเมืองเหล่านั้น ถูกตัดสิทธิจำคุก เนรเทศ และ

ประหารชีวิต นอกจากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้แสดงแสนยานุภาพด้วยการ
 ซ่อมป้องกันภัยทางอากาศทั้งในกรุงเทพฯ ชนบุรี และตามต่างจังหวัด โดยเริ่ม
 ดำเนินการที่กรุงเทพฯ - ชนบุรี เป็นลำดับแรก คือ ระหว่างวันที่ ๑๒ - ๑๓
 กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒^๑ พฤติกรรมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลทางการเมือง คือ ศักดิ์ของ
 คณะราษฎร และรัฐบาลต่างก็หวั่นเกรงอิทธิพลและบารมีของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 สังเกตได้ว่าในระยะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ไม่ปรากฏว่า
 มีวิกฤตการณ์ทางการเมือง อย่างเช่นสมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และ
 พระยาพหลพลพยุหเสนา

พฤติกรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการปราบปรามศัตรูทาง
การเมืองนั้น คงจะสร้างความหวาดหวั่นให้แก่ราษฎรเป็นอันมาก เพราะไม่เคยมีการ
ประหารนักโทษการเมืองเป็นจำนวนมากเช่นนี้มาก่อน จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะ
ต้องสร้างภาพพจน์ที่ดีของรัฐบาลต่อประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความนิยมต่อการบริหาร
ประเทศของรัฐบาลในอนาคต เพราะในการปกครองประเทศนั้นปัจจัยสำคัญประการ
หนึ่งที่มีส่วนทำให้นโยบายบริหารประเทศของรัฐบาลประสบผลสำเร็จก็คือความร่วมมือ
จากประชาชน

เพื่อสร้างสัมพันธภาพและปรับความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลนี้เป็น
 รัฐบาลของประชาชน และดำเนินการทุกอย่างเพื่อประชาชนและชาติเป็นสำคัญ ดังจะ
 เห็นได้จากคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม บางตอนต่อไปนี้

ก) คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีเนื่องในโอกาสกษัตริย์เดลินสค์ วันที่ ๓๑
 มีนาคม ๒๔๘๒ ความว่า "รัฐบาลนี้จะตั้งอยู่โดยอาศัยความเห็นชอบของราษฎร

ส่วนใหญ่ ราษฎรจะมีความเห็นชอบก็ต่อเมื่อรัฐบาลได้ทำให้เป็นที่ถูกใจราษฎร"^๑

ข) สุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีกล่าวแก่มวลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความว่า "ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลนั้น จะพยายามดำเนินทุกทางให้บังเกิดผลดีแก่พี่น้องชาวไทยยิ่ง ๆ ขึ้น"^๒

๒. สถานการณ์ภายนอกประเทศ จอมพล ป. พิบูลสงคราม บริหารประเทศได้ไม่นานสงครามโลกครั้งที่ ๒ กานยุโรปก่เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากเยอรมันนี้เข้าโจมตีโปแลนด์ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๒ อังกฤษและฝรั่งเศส จึงได้ประกาศสงครามกับเยอรมัน เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๔๘๒ เพื่อต่อต้านการรุกรานของเยอรมันนี้ ดังนั้นการรบจึงแผ่ขยายไปทั่วยุโรปในเวลาอันรวดเร็ว ในขั้นแรกนั้นปรากฏว่าเยอรมันนี้ได้เปรียบในการรบ เพราะใช้ยุทธวิธีอันรุนแรงและรวดเร็ว จนทำให้คิดว่าเยอรมันนี้น่าจะเป็นฝ่ายได้ชัยชนะในที่สุด เยอรมันนี้สามารถยึดเคนมาร์ก นอร์เวย์ ได้ในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งมีผลทำให้เกาะอังกฤษตกอยู่ในอันตราย เพราะดินแดนดังกล่าวอยู่ห่างจากเกาะอังกฤษเพียง ๓๐๐ ไมล์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้กองทัพอังกฤษจึงต้องถอยร่นออกจากฝรั่งเศสทางชายฝั่งทะเลคานตะวันตกที่คังเกรียร์ ไปตั้งมั่นอยู่ที่เกาะอังกฤษ ส่วนฝรั่งเศสนั้นปรากฏว่ากองทัพเยอรมันนี้สามารถบุกเข้าทำลายแนวรบคานป้อมมายน์ในได้สำเร็จ ทั้ง ๆ ที่แนวรบคานนี้เป็นแนวรบที่แข็งแกร่งที่สุดของฝรั่งเศสต่อมาเมื่อ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๘๓ เยอรมันก็เข้ายึดกรุงปารีสได้สำเร็จมีผลให้รัฐบาลฝรั่งเศสในขณะนั้นต้องหนีไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ลอนดอน ส่วนภายในฝรั่งเศสนั้นได้มีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ซึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเยอรมันนี้

^๑กรมโฆษณาการ, ประมวลคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี, (พระนคร : โรงพิมพ์พานิชคุณผล, ๒๔๘๓), หน้า ๕๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

ถึงแม้สถานะสงครามจะเกิดขึ้นในยุโรป ซึ่งเป็นดินแดนที่ห่างไกลจากประเทศไทยก็ตาม แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ตระหนักถึงภัยของสงครามซึ่งอาจส่งผลมาถึงประเทศไทยในระยะเวลาดังกล่าว ดังนั้นในการกล่าวคำปราศรัยต่อประชาชน เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๒ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเตือนให้ประชาชนเตรียมตัวรับสถานะการณ์สงคราม^๑

สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศดังกล่าวทำให้รัฐบาลพยายามที่จะดำเนินนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผนวกผลประโยชน์ของประเทศชาติและของรัฐบาลควบคู่กัน แต่นโยบายนั้นจะต้องแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ นโยบายที่รัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในขณะนั้นก็คือ "นโยบายสร้างชาติ"

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า "สร้างชาติ" ไว้ดังนี้

- ✓ ...คำว่าสร้างชาตินั้นเป็นคำสั้นอันใดละความหมายไว้ให้เข้าใจกันมากกว่าตัวอักษรสองพยางค์ที่ปรากฏอยู่ เพราะฉะนั้นจึงอาจมีผู้เถียงว่า ชาตินี้มีมานานแล้ว เหตุใดจึงจะต้องมาสร้างกันใหม่เป็นอะไรขึ้นมาอีก แท้จริงความหมายของการสร้างชาตินั้น มีว่า ชาติไทยมีอยู่แล้ว แต่สถานะบางอย่างของชาติยังไม่ขึ้นถึงขั้นระดับสมบูรณ์ของการของประชาชาติไทย เราจำเป็นต้องพร้อมใจกันสร้างเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ช่วยกันปรับปรุงไปจนกว่าเราทุกคนจะพอใจหรืออย่างน้อยก็ในระดับเสมออารยะประเทศ...^๒

^๑ ๑ แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑, แฟ้ม ๓๕/๑, เรื่องคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี กล่าวแก่ปวงชนชาวไทย ทางวิทยุกระจายเสียงในโอกาสที่ติดต่อกันวันฉลองรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๒.

^๒ ๒ แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑, แฟ้มที่ ๓๕/๑, เรื่องคำวิงวอนของนายกรัฐมนตรี แก่พี่น้องสตรีไทย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

ความหมายของคำว่า "สร้างชาติ" ดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่พยายามจะยกระดับฐานะความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของชนในชาติให้ทัดเทียมอารยะประเทศ ซึ่งแสดงว่าเป็นเจตนาดีของรัฐบาลที่มีต่อประเทศชาติในขณะนั้น.

✓ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชักชวนประชาชนคนไทยให้ร่วมมือกับรัฐบาล ดำเนินการสร้างชาติ ด้วยการปฏิบัติตนดังนี้

- ✓ ๑. สร้างตัวของท่านเองให้ดี การปรับปรุงตัวของท่านเองให้ดีขึ้นได้แก่
  - ก. บำรุงตัวของท่านให้แข็งแรง รักษาตัวให้มีสุขภาพอนามัยอันสมบูรณ์ปราศจากโรคภัยอยู่เสมอ
  - ข. ทำตัวของท่านให้มีวัฒนธรรม และมีธรรมอันดี
  - ค. ทำตัวของท่านให้เป็นผู้มีความประพฤติดี ประพฤติชอบอยู่เนื่องนิจ
  - ง. แต่งกายของท่านให้เรียบร้อย มีแบบมีระเบียบ อันต้องควยความนิยมของอารยะประเทศที่เจริญแล้ว
  - จ. หมั่นประกอบอาชีพให้เกิดผลพอกิน พอใช้เป็นอย่างดีน้อยที่สุด และต้องทำในทางสุจริต ชอบด้วยกฎหมายบ้านเมืองและขนบธรรมเนียมประเพณี
  - ฉ. หมั่นศึกษาแสวงหาความรู้ให้ทันคนอื่น
  - ช. ในที่สุดหมั่นปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐบาลที่นำไปสู่ทางดี และมีมานะอดทนปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จทุกวิถีทาง

✓ ๒. สร้างครอบครัวของท่านให้ดี การปรับปรุงครอบครัวของท่านให้ดีขึ้น ย่อมถือว่าเป็นกรณีสำคัญไม่น้อยกว่าประการตน มีหลักการดังนี้คือ

- ก. พยายามเก็บหอมรอมริบ ประหยัดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นไว้เพื่อหาที่พักอาศัยให้สุขสบาย
- ข. พยายามหาที่กิน ซึ่งมีว่างเปล่าอยู่มากในเมืองไทยเรา ไร่ไว้เป็นที่ทำกินของครอบครัว

ค. เมื่อเป็นพ่อบ้านแม่บ้าน ท่านต้องดูแลภายในบ้านของท่านให้อยู่ดี
กินดี

ง. ต้องพยายามให้การศึกษาแก่บุตรหลานของท่านให้ทัดเทียมกับผู้อื่นเขา ✓

๓. ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างชาติให้ดียิ่งขึ้น เมื่อท่านได้สร้างตัวท่าน และ
สร้างครอบครัวของท่านให้ดีตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแล้ว ชาติไทยซึ่งรวมพี่น้อง ๑๘ -
๑๕ ล้านคนก็เท่ากับได้รวบรวมคนดี ครอบครัวที่ดีไว้เป็นชาติที่ค้ำคั้นเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการสร้างชาติ อีกส่วนหนึ่งนั่นก็คือ พี่น้องทั้งหลายจะต้องร่วมใจกันระดมสังฆารณ
สมบัติ และสาธารณประโยชน์ของชาติให้ดียิ่งกว่า อาทิเช่น ต้องช่วยกันเสียดำเนินการ
เพื่อให้ชาติได้นำเงินไปสร้างถนนหนทางคมนาคม การชลประทาน โรงพยาบาล สร้าง
กองทัพไว้ป้องกันประเทศ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น^๑

จากการพิจารณาพฤติกรรม ของรัฐบาลในขณะนั้นพอจะสรุปจุดหมายของ
การดำเนินนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลได้ ๓ ประการ คือ

✓ ๑. เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของประชาชนให้ทัดเทียม
กับนา ๆ อารยะประเทศในขณะนั้น

✓ ๒. เพื่อสร้างความมั่นคงทางอภิมหาเมืองเศรษฐกิจ และสังคมขึ้นภายใน
ชาติไว้เตรียมรับสภาวะการณ์สงครามที่อาจจะบีบคั้นกระทบต่อประเทศไทย

๓. เพื่อหันเหความสนใจของประชาชนจากพฤติกรรมทางการเมืองภายใน
ประเทศออกสู่เหตุการณ์ภายนอกประเทศ

ในการกำหนดนโยบายสร้างชาติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ปรากฏ
ว่า พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นรัฐมนตรีคนสำคัญของไทย ได้กล่าวเป็นเชิงสนับสนุน
นโยบายสร้างชาติ เนื่องในโอกาสวันฉลองรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓
ความว่า

^๑เรื่องเดียวกัน.

...อันความเจริญก้าวหน้าในระบอบรัฐธรรมนูญ เพิ่งสำรวจจากงานรัฐธรรมนูญที่โคจรถ้าขึ้นตั้งแต่นั้นมา ก็จะได้เห็นว่า ๓ ระยะด้วยกัน คือ ระยะเผยแพร่ และส่งเสริมระบอบรัฐธรรมนูญ ระยะปรับปรุงประเทศชาติให้ก้าวหน้าตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ และระยะการสร้างชาติ...ระยะที่ ๓ คือ การสร้างชาติที่เราดำเนินอย่างเข้มแข็งอยู่ในบัดนี้ เป็นระยะที่รัฐบาลต้องฝาคัดล้มควยควมออกหน และควยกำลังใจอันเข้มแข็งเพื่อนำประเทศชาติไปสู่อุดมคติ อันเป็นยอดปรารถนาของเรา คณะรัฐบาลของเราซึ่งมีท่านนายพลศรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โคปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้อำนวยการอยู่อย่างเข้มแข็ง ทั้งได้รับความร่วมมือสนับสนุนเป็นอันดีจากพี่น้องชาวไทยทั้งมวล...

การที่พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ได้รับความเชื่อถือทั้งในวงการผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และประชาชนทั่วไป กล่าวเป็นเชิงส่งเสริมนโยบายการสร้างชาติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่นนี้ ก็เท่ากับเป็นแรงหนุนให้เห็นว่าการกำหนดนโยบายสร้างชาติของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นเหมาะสมและถูกต้องต่อสภาวะการณ์ของประเทศไทยในขณะนั้น

ข. วิธีการเร้าใจคนไทยให้ปฏิบัติตามนโยบายการสร้างชาติ

งานสร้างชาติเป็นงานสำคัญที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเข้าใจประชาชนให้เกิดความนิยมต่อนโยบายสร้างชาติที่กำหนดขึ้นและยินดีที่จะปฏิบัติตามด้วยความพึงพอใจ

๑. การเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม เนื่องจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่มีความสนใจและเลื่อมใสในลัทธิชาตินิยมก่อนที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี^๒ ดังนั้น

^๑ไทยใหม่ วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

^๒จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ความสนใจต่อลัทธิชาตินิยมและเริ่มดำเนินการปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมให้แก่เยาวชนไทยตั้งแต่สมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา โดยจัดตั้งยุวชนทหารขึ้นตามโรงเรียนต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ - ชนบุรี เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกเด็กผู้ชายใหม่มีความกล้าหาญ รักชาติ มีวินัย ยอมสละยอมตายในสมรภูมิเพื่อประเทศชาติ.

ลัทธิชาตินิยมจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาล ในการรวมพลังสามัคคีของชน
ในชาติ ให้ปฏิบัติตามวิธีการที่รัฐบาลกำหนดขึ้น โดยอ้างเหตุผลเรื่องผลประโยชน์
และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ เป็นสิ่งสำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำปราศรัย
 ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๒ ความว่า

...กรณีสำคัญประการแรกคือประเทศ ประเทศไทยที่รักของพวกเราในยุค
 ปัจจุบันนี้ ย่อมได้รับความบูรณปฏิสังขรณ์ ทะนุบำรุงก่อสร้างควมรวมแรงรวมใจ
 ของประชาชนทั้งชาติ ให้ก้าวหน้าไปสู่ความรุ่งเรืองสดใสเป็นที่พึงพอใจ สม
 ภาวะที่ล่วงไปโดยทั่วกัน จนอาจกล่าวได้ว่า ชาติของเราได้บรรลุคุณวิภาวาระแล้ว
 ทั้งนี้ก็เพราะระบอบการปกครองในปัจจุบัน เป็นปัจจัยชักนำให้พี่น้องชาวไทย
 ทั้งปวงได้รวมแรงรวมใจกันสมานสามัคคีช่วยกันสร้างชาติให้เป็นฝั่งเป็นฝา
 สามารถเลี้ยงตนเองได้พอควร เราไม่ต้องให้ชาติอื่น เข้ามายุ่งกิจการภายใน
 ของเรา ในฐานะเป็นนาย เราต้องการแต่ความเป็นมิตรที่ดีจากนา ๆ ประเทศ
 ทั่วไป...

การเผยแพร่ความรู้ลัทธิชาตินิยมในหมู่ประชาชนคนไทยในขณะนั้นส่วนมาก
ออกมาในรูปแบบของบทละคร และบทเพลงประเภทปลุกใจ เราใจประชาชนให้ตื่นตัวใน
การรักชาติ เกิดความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ และสละชีพยกย่อง ความยิ่งใหญ่ของชนชาติ
ไทย หลวงวิจิตรวาทการได้อธิบายถึงเหตุผลในการใช้บทละครและบทเพลงประเภท
ปลุกใจ เพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมว่า "เป็นวิธีการที่จะปลุกฝังชาตินิยมได้โดยสะดวก
และเข้าถึงประชาชนได้โดยง่ายกว่าวิธีการอย่างอื่น ๆ"^๒

ปรากฏว่าบทละครและบทเพลง ซึ่งประพันธ์โดยหลวงวิจิตรวาทการได้รับ
ความนิยมแพร่หลายอย่างสูงสุดในขณะนั้น แม้ในปัจจุบันนี้บทละครและบทเพลงเหล่านั้น

^๑แผนกเก็บ สสร, ปีกที่ ๑, แผ่นที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี
 เนื่องในโอกาสพิธีสมัชชาแห่งชาติ, วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๒เสถียร พันธรังษี, "เป็นฉบับศึกษาค้นคว้า" วิจิตรวาทการ, เล่ม ๒
 (พระนคร : รัชการมฤการพิมพ์, ๒๕๐๕)

ก็ยังเป็นที่นิยมในหมู่คนไทย อาทิเช่น บทละครเรื่อง เลือดสุพรรณ, เจ้าหญิงแสนหวี, อานุภาพพอลุนรามคำแหง, ราชมณู เป็นต้น สำหรับบทเพลงนั้นส่วนมากได้แก่ บทเพลงประกอบบทละครเรื่องต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น

✓ ๑. บทเพลงจากบทละครเรื่องราชมณู

รักเมืองไทย	ภูชาติไทย
ทนุบำรุงให้รุ่งเรือง	สมเป็นเมืองของไทย
เราชาวไทยเกิดเป็นไทย	ตายเพื่อไทย ๆ
ไม่เคยอ่อนน้อม	เราไม่ยอมแพ้ใคร
ศัตรูใจกล้า	มาแต่ทิศใด
มาชมแห่งไทย	คงจะไ้เห็นดี

๒. บทเพลงจากบทละครเรื่อง "น่านเจ้า"

รวมไทยรวมไทย	รักษาอำนาจชาติไทย
เทอดไทยทูนไทย	ด้วยน้ำใจมั่นคง
สามัคคีระหว่างไทยคงไคณล	ไทยทุกคนรวมทั้งชาติศาสนา
เสมือนทว่าไคก่าเน็คเกิดมา	จากบิคามารคาคนเกี่ยวกิน
ถ้าไทยรวมไทยไคสิ้ทุกถิ่นแคว้น	คงจะเป็นปึกแผ่นสามารถมั่น
ขอให้ไทยสามัคคีติดอกกัน	จึงจะจรรโลงไทยให้รุ่งเรือง

๓. บทเพลงจากบทละครเรื่อง "ศึกกลาง"

แหลมทองไทยเข้ากรองเป็นแดนไทย	หลังย้ายแยกแตกกันไปเป็นสาขา
ไทยสยามอยู่แม่น้ำเจ้าพระยา	และ บึง วัง ยมนา น่านแท้
โขงสาครไทยก็จงกรองที่กิน	สาละวินไทยใหญ่อยู่เป็นที่
ไทยอิสลามอยู่ลำน้ำตาปี	ตกลงไปไทยก็มีอยู่เหมือนนั้น
ขอพวกเราชาวไทยของแคว้นทอง	หมายใจปองผูกรักสมัครมั่น
ไทยสยามทุกจิตศรัทธาสัมพันธ์	ผูกไมตรีทั่วกันในแหลมทอง

นอกจากหลวงวิจิตรวาทการแล้ว ยังมีนักชาตินิยมคนอื่น ๆ ที่ให้ความ
ร่วมมือกับรัฐบาล เพื่อกำเนนการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมไปสู่ประชาชน อาทิเช่น นายคำวรี
ปัทมะศิริ และหลวงสารานุประพันธ์ บุคคลทั้งสองได้เขียนบทความสนับสนุนนโยบาย
ของรัฐบาลในกานต่าง ๆ และเราเ้าใจประชาชนให้คลายความนโยบายที่รัฐบาลกำหนด
ขึ้น โดยเฉพาะ นายคำวรี ปัทมะศิริ ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์นั้นได้เป็นผู้กำเนนการคน
สำคัญ ในการเร้าใจและชักชวนคนไทยให้ร่วมมือกับรัฐบาลในการปรับปรุงเขต
แดนกับฝรั่งเศส และได้เป็นผู้จัดพิมพ์คำแถลงการณ์และขอเรียกร้องต่าง ๆ ให้ประชาชน
รับทราบรวมทั้งเป็นผู้จัดตั้งชมรมเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส

ในการเผยแพร่ความรู้ลัทธิชาตินิยมนั้น รัฐบาลได้ใช้วิทยุกระจายเสียง
และหนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน กล่าวคือ ในกานกิจการวิทยุ
กระจายเสียงซึ่งอยู่ในความควบคุมของกรมโฆษณาการนั้น ได้กลายเป็นกระบอกเสียง
ที่สำคัญที่สุดของรัฐบาลในการโน้มน้าวจิตใจราษฎรให้เกิดความรักชาติ และมีความรู้สึก
คลายความแค้นทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้น วิทยุกระจายเสียงทำหน้าที่เผยแพร่บทเพลง
บทละครประเภทปลุกใจ คำขวัญ คำปราศรัย และสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีในวาระ
ต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีข้อความที่ปลุกใจ เร้าใจประชาชนทั้งสิ้น อาทิเช่น

คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี ซึ่งกล่าวทางวิทยุกระจายเสียงในคืนวันที่ ๓๑
มีนาคม ๒๔๘๒ ความว่า "พี่น้องชาวไทยทุกคนจะตกลงปลงใจทำความเห็นร่วมกันเป็น
เอกฉันท์เสียตั้งแต่บัดนี้ที่เรียกว่า ของไทยเป็นดีที่สุด ไม่มีของอื่นใดจะดีกว่าของไทย
ไทยทำไทยใจ"^๒

^๑ป. วัชรภรณ์, คนหนังสือพิมพ์, (พระนคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๐๖),
หน้า ๑๖๐.

^๒แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑, แผ่นที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี
ทางวิทยุกระจายเสียงในโอกาสยึดศตสมัยแห่งวันท้ายศก วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

สุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงในคืนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ความว่า

... ในโอกาสอันสำคัญยิ่งของชาติ ณ บัดนี้ ข้าพเจ้าขอให้ท่านทุกคนจงสงบ จิตตรวมกับข้าพเจ้าระลึกถึงอนุสาวรีย์ของเรา ซึ่งเป็นหลักชัยแห่งความ รวบรวมรักสามัคคี แห่งความสถาพรของชาติแล้ว และเปล่งอุทานออกมาเป็น ปุณมฤกษ์ทั่วทุกดวงใจว่า ไทยเป็นอารยชาติ ไทยเป็นอารยชนแล้ว เราจะ รวมมือกันสร้างตัวเรา ให้วัฒนาถาวรตามหลักไทยอารยธรรมในเอเชียนี้ ตลอดไปชั่วฟ้าดินสลาย...

ในบางโอกาส จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะเขียนบทความออกทางวิทยุ กระจายเสียง โดยใช้นามปากกาว่า "สามัคคีไทย" สามัคคีชัย ลูกสามัคคีไทย ออกไป ๒๔๗๕ ฯลฯ พร้อมทั้งแต่งคำขวัญเพื่อลงหนังสือพิมพ์และออกกระจายเสียง ทางวิทยุ เป็นประจำทุกวัน อาทิเช่น ไทยถึงนิยมไทย คนไม่รักชาติคือคนที่เกิด มารกโลก จงเชื่อฟังรัฐบาลและท่านผู้นำของเราโดยเคร่งครัด^๒

นอกจากนั้นรัฐบาลยังจัดให้มีรายการสนทนา "มัน - คง" ซึ่งจัดทำโดย นายสังข์ พัทธโนทัย (มัน ชูชาติ) และ นาย คงศักดิ์ ชำศิริ (คง รักไทย) รายการ นี้จัดเป็นประจำทุกวัน เพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมและชักชวนประชาชนให้ประพฤติ ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล นายสังข์ พัทธโนทัย อ้างว่าการดำเนินงานเกี่ยวกับ รายการสนทนาดังกล่าวนั้นเป็นไปในลักษณะ ดังนี้

... ทำกันเป็นทีมเวิร์กจริง ๆ ไม่ได้ทำเพียงคนเดียว หรือเป็นความคิด ของคน ๆ เดียว แต่ทำกันโดยหมู่คณะ โดยมี จอมพล ป.พิบูล สงคราม เป็นหัวหน้า คุณพระราชาธรรมนิเทศเป็นตัวปัญหา และตัวนาย พัทธโนทัย

^๑ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑ แฟ้มที่ ๓๕/๑ สุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีแสดง ทางวิทยุกระจายเสียงในคืนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๓

^๒ แกมสุข นูมนนท "เมืองไทยยุคเชลยผู้นำ" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๖ เล่มที่ ๑ (มิถุนายน - กันยายน ๒๕๑๔); หน้า ๑๒๕.

เป็นตัวให้เทคนิคในการโฆษณา ส่วนข้อความที่ใช้สนทนานั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้เขียนโดยใส่ของดีเหลือส่งมา แล้วคุณพระราชธรรม-นิติเทศเป็นผู้แปลบทรอยแถวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้เป็นบทสนทนา ถาววัน โहन จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ใคร่เขียนบทส่งมาให้ คู่สนทนาจึงจะนำเรื่องเก่า ๆ มาเล่าซ้ำอีก...

มีข้อนำสังเกตรว่าในตอนจบบทสนทนานั้น มัน - คง จะกล่าวคำว่า "พิบูลสวัสดิ์"^๒ ซึ่งเป็นการเน้นความสำคัญของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อประชาชน^๒ ส่วนในกานหนังสือพิมพ์นั้น รัฐบาลได้ใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาลเช่นเดียวกับกิจการด้านวิทยุกระจายเสียง คำขวัญ คำปราศรัย หรือบทความต่าง ๆ ของนายกรัฐมนตรีที่ได้นำออกทางวิทยุกระจายเสียงจะถูกนำส่งหนังสือพิมพ์อีกครึ่งหนึ่งเพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ขยายออกไป หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ปฏิบัติตนเป็นเครื่องมือของรัฐบาล โดยลงบทความส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น บทความเรื่อง "เลือดไทย" ของหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ประจำวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้ลงบทความปลุกใจประชาชนในเรื่องการสร้างชาติความว่า

...คนไทยไม่อยู่หน้าชาติใด ชาวเขาเชื่อว่าความรู้สึกดีทั้งนี้เป็นความรู้สึกของเพื่อนคนไทยทั่วไป ท่านนายกรัฐมนตรีได้ตระหนักในความรู้สึกอันนี้ จึงได้เชิญชวนเพื่อนไทย ได้ช่วยกันสร้างชาติ ชาวเขาเขาใจว่าการสร้างชาตินั้นใครจะสร้างอย่างใดก็สุดแต่โอกาส อาจหาได้ถวาย วาจ และน้ำใจ ดังนั้นการพูดเรื่องการสร้างชาติ ก็คือเป็นวิธีหนึ่งของการที่จะให้เกิดผล คือให้ชาติของเราชาติไทยมันงดวาร์ เสมือนอวการที่นายช่างได้ประกอบขึ้นถูกสักส่วน...

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สังข์ พัธโนทัย, ความนึกในกรงขัง, (พระนคร : บริษัทประสารชัยสิทธิ์, ๒๔๘๕) หน้า ๒๐๖ - ๒๑๐.

^๒แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑๔๓, แฟ้มที่ ๒๖/๑๔๓, บทสนทนา นายมัน - คง

^๓น. ธาคา "เลือดไทย" ประชาชาติ วันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒.

ในระยยะแรกนั้นการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมของรัฐบาลคงจะได้ผลดีตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้ ทั้งนี้จะสังเกตได้จากการดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนที่เสียไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ คืบจากฝรั่งเศสอันเป็นผลงานสำคัญชิ้นแรกของรัฐบาลนั้น ปรากฏว่า นโยบายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากประชาชนคนไทย โดยทั่วไป ทั้งประชาชน นิสิต นักศึกษา และข้าราชการ ทั้งนี้ เพราะได้มีการปลุกใจ และเร้าอารมณ์ของคนไทยให้มีความรู้สึกเจ็บแค้นฝรั่งเศสที่ได้กระทำการบีบบังคับไทย ในสมัยรัชกาลที่ ๕ แต่ในระยะหลัง ๆ นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้ลัทธิชาตินิยมเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตของประชาชนมากเกินไป เช่น กำหนดเรื่องการแต่งกาย กิจกรรมประจำวัน การประกอบอาชีพ ฯลฯ จึงทำให้คนไทยซึ่งมีความเคยชินต่อลักษณะการดำเนินชีวิตอย่างอิสระเสรีเกิดความเบื่อหน่าย และไม่พึงพอใจ รัฐบาลในโอกาสต่อมา

๒. การกำหนดรัฐธรรมนูญ (ธรรมเนียม)

รัฐธรรมนูญ คือ แนวทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อปรับปรุงแก้ไขวัฒนธรรมบางอย่างของชาติไทยเพื่อใช้เป็นหลักให้ประชาชนเคย็ยถือ และปฏิบัติตาม สำหรับบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญได้แก่

๑. หลวงวิจิตรวาทการ เป็น ประธานกรรมการ
๒. ขุนสมานหารทิศะคดี เป็น กรรมการ

๑ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๕๖ แฟ้มที่ ๘/๑๕๖. เรื่องการปฏิบัติตาม

รัฐธรรมนูญ

๓. นายพันโท ประยูร ภมรมนตรี เป็นกรรมการ
 ๔. นายพันเอก หลวงสฤษฏ์ยุทธศิลป์ เป็นกรรมการ
 ๕. นายพันตำรวจโท ชุนศรีศรากร เป็นกรรมการ

ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ปรากฏว่าได้มีการประกาศ
 รัฐนิยมทั้งสิ้น ๑๒ ฉบับ^๒ ซึ่งแยกออกเป็น ๒ ลักษณะสำคัญ คือ ปลูกฝังความนิยม
ไทยในหมู่คนไทยได้แก่รัฐนิยมฉบับที่ ๑ - ๖ และการชักชวนให้ประชาชนร่วมกันสร้าง
ชาติในต่างต่าง ๆ ได้แก่ รัฐนิยมฉบับที่ ๗ - ๑๑^๓

เนื่องจากคนไทยเคยชินต่อการดำเนินชีวิตอย่างอิสระเสรี ดังนั้นการ
 ประกาศรัฐนิยมของรัฐบาลจึงไม่ค่อยได้ผลนัก โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งกายและ
 กิจกรรมประจำวัน^๔ที่คนไทยจึงปฏิบัติ เพราะปรากฏว่า รัฐบาลต้องประกาศพระราช
 บัญญัติว่ารุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๘๓ และพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่ง
 ประชาชนชาวไทยต้องปฏิบัติตาม พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นกฎหมายบังคับให้ราษฎรปฏิบัติตาม
 แนวทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้น

ค. วิธีดำเนินนโยบายสร้างชาติ

ในการศึกษาวิธีดำเนินนโยบายสร้างชาตินั้น อาจพิจารณาได้เป็น ๒ ระยะ
 คือ ระยะก่อนสงคราม (พ.ศ. ๒๔๘๑ - พ.ศ. ๒๔๘๔) และระยะระหว่างสงคราม
(พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๘๗) สำหรับในระยะแรกนั้นเป็นไปในลักษณะที่ใช้ลัทธิชาตินิยม
 ปลุกใจและเร้าใจประชาชนให้ปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้น- อาทิ เช่น

๑. ต้านการเมือง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ใน

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๕๖ หน้า ๘/๑๕๖ เรื่องกรรมการวัฒนธรรม

หรือรัฐนิยม

^๒ดูภาคผนวก ค.

^๓แผนกเก็บ สสร. ปี ๑๕๖ หน้า ๒๖/๑๕๖ ต้นฉบับรัฐนิยม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เริ่มนโยบายชาตินิยมเพื่อการสร้างชาติด้วยการทบทวนเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศไทยยกกำลังประสพภัยจากลัทธิลัทธิอาณานิคมจากมหาอำนาจตะวันตก เพราะอังกฤษและฝรั่งเศส ได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้าครอบครองประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น เขมร ลาว พม่า มลายู แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทำให้ประเทศไทยรอดพ้นภัยพิบัติจากการตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและฝรั่งเศส แต่ไทยก็จำต้องยินยอมสละดินแดนบางส่วนให้แก่อังกฤษ และฝรั่งเศส เพื่อรักษาดินแดนส่วนใหญ่ของประเทศไว้

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ขณะที่ฝรั่งเศสกำลังสู้รบกับเยอรมันในภาคพื้นยุโรป และได้ทบทวนข้อทักท้วงสัญญาไม่รุกรานกับประเทศไทย รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงยื่นข้อเสนอให้ฝรั่งเศสปฏิบัติตาม ๓ ประการ คือ

๑. วางแผนเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
๒. ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ให้ถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือ มาจดทิศใต้ จนถึงเขตแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามหลวงพระบาง และปากเซคืนมา
๓. ขอให้ฝรั่งเศสรับรองว่า ถ้าอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยโดยฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจะคืนอาณาเขต ลาว และกัมพูชาให้แก่ไทย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ภายหลังจากที่เจ้าพระยาธรรมทิเบต ถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากสุขภาพไม่สมบูรณ์ (ดูรายละเอียดจากเรื่องประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จากราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ แผนกกฎหมาย ภาค ๑ ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๘๒, หน้า ๒๔๗).

ปรากฏว่าข้อเสนอของฝ่ายไทยได้รับการปฏิเสธจากฝรั่งเศสโดยฝรั่งเศส ยืนยันที่จะขอทำการศึกษาไม่รุกรานกับไทย และให้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันซึ่งกันและกัน เท่านั้น

เมื่อรัฐบาลดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนจากฝรั่งเศสซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากประชาชน เพราะมีวิธีการโฆษณาเร้าใจปลุกใจประชาชนให้มีความรู้สึกชาตินิยมในขณะนั้นจึงทำให้ประชาชนมีความต้องการที่จะได้ดินแดนที่เสียไปกลับคืนมา ดังจะเห็นได้จาก การเดินขบวนของนิสิต นักศึกษา และประชาชนซึ่งไปชุมนุมกันที่หน้ากระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ หลังจากนั้นมา ก็มีการเคลื่อนไหวของประชาชนในต่างจังหวัด เพื่อเรียกร้องและสนับสนุน ให้รัฐบาลดำเนิน การกับฝรั่งเศสอย่างเด็ดขาด เช่น วันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้มีการเดินขบวนของชาวจังหวัดกระบี่ซึ่งถือป้ายมีข้อความปลุกใจให้รักชาติ การเรียกร้องดินแดนที่เสียไป เมื่อ ร.ศ. ๑๑๒ รวมทั้งข้อความสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลด้วยข้อความต่าง ๆ มากมาย

ความเคลื่อนไหวของประชาชนดังกล่าวได้กลายเป็นมติมหาชนที่เร่งเร้าให้ รัฐบาลดำเนินการนำดินแดนที่เสียไปกลับคืนมาให้ได้ จึงทำให้รัฐบาลตกอยู่ในภาวะจำยอมต้องดำเนินกรรณการรุนแรงเพื่อสนองมติมหาชน ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลไม่ประสงค์จะให้มีการสู้รบกันขึ้น ดังจะสังเกตได้จากคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ และ การประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งมีข้อความบางตอนดังต่อไปนี้

...พี่น้องทั้งหลายต้องจำไว้เสมอว่า ชาติไทยของเรานั้นเป็นชาติเลือดนักรบ แต่โบราณกาล แต่เป็นเลือดนักรบที่กอบกู้ด้วยความเยือกเย็น และสุชุมคัมภีร์ภาพ แม้จะทำสิ่งใดก็ต้องพยายามให้เสียกำลังและเลือดเนื้อเพียงเพื่อ

"คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี กล่าวแก่มวลชนชาวไทย โดยทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๓", ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๗ (แผนก กฤษฎีกา) ภาค ๒ (๒๕ ตุลาคม ๒๔๘๓) หน้า ๑๕๗.

^๒ประชาสัมพันธ์, กรม. ประเทศไทยเรื่องไต่ดินแดนคืน (ม.ป.ท., ม.ป.ป.) หน้า ๕๕.

^๓ไทยใหม่ วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓

เฉพาะในเมื่อเราไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้ ถึงกระนั้นก็ต้องหลีกเลี่ยงการเสียกำลัง เลือดเนื้อจากมากมาเป็นน้อยที่สุด ข้าพเจ้าขอแนะนำตัวอย่างการกระทำสมัยสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อคราวที่ท่านกูประเทศชาติไทยนั้นมาอาจเป็นบันทึกฐาน ข้าพเจ้าเชื่ออย่างแน่วแน่ว่าความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษของเราในคราวนั้น ไคเป็นไปด้วยความกล้าหาญ ใจเย็น มีสติสัมปชัญญะ ไครกรวยโดยรอบคอบ มีความสุขุม หนักแน่น เป็นมูลฐาน จึงก่อให้เกิดความกล้าเริ่จในการกู้ชาติไคดี...

...ความจริงที่ซอกดินแดนไป ไคไคตั้งใจจะรบ การรบครั้งนี้ซอกกับเจตนาของข้าพเจ้าแต่ไคเป็นการเลยไปแล้ว ความจริงที่ซอกไป เพราะเมื่อสถานะการณ์ของโลกเปลี่ยนไป เราไคจะชวยเหยไคใหญ่เท่านั้น แต่ประชาชนไครูไค ข้าพเจ้าพูดนั้นเสมอไคให้ใจเย็น ๆ ซา ๆ นาน ๆ ไปคงไคดินแดนคืน แต่ข้าพเจ้าไคไคไคจะทำอะไร การรบครั้งนี้รบไคไคไค...^๒

การรบระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทบกระทั่งระหว่างชายเขตแดนไทยและอินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งต่างฝ่ายต่างโฆษณาชวนเชื่อว่าฝ่ายตนถูกรุกรานก่อน หนังสือพิมพ์ไทยไคลงข่าวพฤติกรรมทางชายแดนซึ่งมีข้อความกล่าวถึงการทำของฝรั่งเศสที่ละเมิดอธิปไตยของไทย ความว่า "กองโจรฝรั่งเศสลงเรือประชิดฝั่งไทย หนองคาย กำลังเขาที่คืบขัน"^๓ ฝรั่งเศสกล่าวราวคนไทยมากขึ้น เขาคนทรพิทยไทย ตำรวจเขาห้ามก็ยิง"^๔

กรมเลขานุการคณะรัฐมนตรี, เอกสารที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี กล่าวแก่ประชาชน เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันจันทร์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔.

^๓ไทยใหม่ วันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓.

^๔ไทยใหม่ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓.

ส่วนทางฝ่ายฝรั่งเศสนั้นก็ใช้วิธีหยุกระบายเสียงไซ่งอนของฝรั่งเศส
ในอินโดจีน โฆษณาโจมตีกล่าวหาว่าฝ่ายไทยได้เข้าไปตั้งระเบิดในอินโดจีนของ
ฝรั่งเศส^๑

ในขณะที่สถานการณ์ทางชายพม่ากำลังตกอยู่ในภาวะตึงเครียด จอมพล ป.
พิบูลสงคราม คำนึงว่า จะต้องมีการสู้รบเกิดขึ้น จึงได้เตรียมการณ์เพื่อการรบ
โดยเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ขอคำร้องตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เพื่อสั่งการให้ทั้ง
ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ ซึ่งที่ประชุมก็เห็นชอบด้วย^๒ พร้อมกันนั้นก็
แต่งตั้ง พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้ากระทรวงทั่วไปเป็นที่ปรึกษาการ
ทหารสูงสุดอีกตำแหน่งหนึ่ง พร้อมทั้งแต่งตั้ง พ.อ. หลวงพรหมโยธี รัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงกลาโหม เป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด^๓

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะผู้บัญชาการ
ทหารเพื่อการสงคราม ซึ่งประกอบด้วยผู้มีรายนามดังต่อไปนี้

๑. นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด
๒. นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารบก เป็นแม่ทัพบก
๓. นายพลเรือตรี หลวงสินธุ์สงครามชัย ผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นแม่ทัพเรือ

^๑แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑ แผ่นที่ ๓๕/๑, คำแถลงการณ์ของนายพลตรี
พิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓๖/๒๔๘๓ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๘๓.

^๓"ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง ตั้งที่ปรึกษาการทหาร และรองผู้บัญชาการ
ทหารสูงสุด" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๗, (แผนกฤษฎีกา), ภาค ๒ (๑๕ พฤศจิกายน
๒๔๘๓) หน้า ๗๓๕.

๔. นายนาวาเอก หลวงอหิกรเทวเดช รองผู้บัญชาการทหารอากาศ
เป็นแม่ทัพอากาศ^๑

การปะทะระหว่างไทยกับฝรั่งเศสได้เริ่มขึ้นอย่างรุนแรง เมื่อวันที่ ๒๕
 พ.ศ. ๒๔๘๓ เนื่องจากฝรั่งเศสได้เข้ามาตั้งระเบิดที่นครพนม นับตั้งแต่นั้นมาการ
 สู้รบแบบไม่ประกาศสงครามก็ดำเนินติดต่อเรื่อยมา จนกระทั่งในวันที่ ๔ มกราคม
 พ.ศ. ๒๔๘๔ ทหารฝรั่งเศสได้เข้าโจมตีเรือประทีปของไทยอย่างรุนแรง ไทยจึงได้ประกาศ
 สงครามอย่างเป็นทางการต่อฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔^๒

ญี่ปุ่นได้เสนอตัวเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส
 โดยขอให้ฝ่ายไทยและฝรั่งเศสยุติการรบ เพื่อประโยชน์และสันติสุขของภาคพื้นเอเชีย
 ซึ่งทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างก็ตกลงยินยอมให้ญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น^๓
 ในการเจรจาทำความเข้าใจความตกลงระงับข้อพิพาทได้ระหว่างกันที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น
 โดยมีผู้แทนของทั้งสองประเทศดังนี้

- ก. ผู้แทนฝ่ายไทย ประกอบด้วยตัวแทน ๔ คนด้วยกันคือ
  ๑. พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ที่ปรึกษาสำนักนายก
 รัฐมนตรี และกระทรวงการต่างประเทศ
  ๒. พระยาศรีเสนาอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่น
  ๓. นายนาวาเอก พระศัลย์สัททกรม เสนาธิการทหารแห่งประเทศไทย

^๑แผนกเก็บ สสร, จดหมายลับควนที่ น.๑๘๖๔๐/๒๔๘๓, เรื่องขอแต่งตั้ง
ผู้บัญชาการทหารเพื่อการสงคราม

^๒กีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒, (พระนคร : ร.พ.ไทย
 วัฒนาพานิช ๒๕๑๓) หน้า ๑๐๗.

^๓กจช. ปฏิทินเหตุการณ์สงครามอินโดจีนและสงครามโลกครั้งที่ ๒
พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๕, หน้า ๔.

๔. นายวนิช ปานะนนท์ อธิบดีกรมพาณิชย์

ข. ผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศส ประกอบด้วยตัวแทน ๒ คน คือ

๑. ม. ชาร์ลส์ อาร์ แซน - อังการี เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำ
ประเทศญี่ปุ่น

๒. ม. เรอเนอโรแบง ผู้สำเร็จราชการอาณานิคมกิติมศักดิ์
ผลการเจรจาในครั้งนั้นเป็นไปตามอนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทย
กับประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ตามอนุสัญญานี้ประเทศไทย
ได้คืนดินแดนต่าง ๆ กลับคืนมาและโดยฐานะดินแดนดังกล่าวขึ้นเป็นจังหวัดของไทย
คือ

๑. ยกแคว้นหลวงพระบางฝั่งขวาแม่น้ำโขงขึ้นเป็นจังหวัดลานช้าง
๒. ยกแคว้นนครจำปาศักดิ์ ฝั่งขวาแม่น้ำโขงขึ้นเป็นจังหวัดจำปาศักดิ์
๓. ยกท้องที่เมืองเสียมราฐ ขึ้นเป็นจังหวัดพิบูลสงคราม
๔. ยกท้องที่เมืองพระตะบอง เป็นจังหวัดพระตะบอง^๒

การดำเนินนโยบายเรียกรองคืนแดนจากฝรั่งเศส ซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ประสงค์เพื่อให้เป็นเครื่องมือในความร่วมมือพลังความสามัคคีของชนในชาติ ในการสร้าง
ความมั่นคงในทางกรรมเมืองของประเทศและรัฐบาลนั้น ได้กลายเป็นเรื่องที่ทำให้
ประเทศไทยต้องสู้รบกับฝรั่งเศส และยุติลงโดยญี่ปุ่นเป็นคนกลางในการไกลเกลี่ยนั้น

"เรื่องไข้อนุสัญญาสันติภาพและบรรดาภาคผนวกระหว่างประเทศไทย
กับประเทศฝรั่งเศส," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘, ตอน ๕๕, (๕ พฤษภาคม ๘๔)
หน้า ๘๕๗ - ๘๘๗.

^๒เรื่องเดียวกัน.

มีผลให้คนไทยโคกดินแดนกลับคืนมา ซึ่งเป็นถาวรสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลายเป็นวีรบุรุษของชาติอีกวาระหนึ่ง เช่น เกี่ยวกับการปราบกบฏ บวรเดช แต่เกียรติยศและชื่อเสียงของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งนี้เป็นที่ ยอมรับของบุคคลทุก ๆ วงการมากกว่าการตีกบฏบวรเดช เพราะเป็นถาวรกระทำตาม มติมหาชน ซึ่งไม่เคยมีรัฐบาลชุดใดได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเช่นนี้มาก่อน

ความเก่งกล้าสามารถของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้นำทางการเมือง ทหารสูงสุด ซึ่งเป็นผู้นำในการรบนั้น กระทรวงกลาโหมได้ทำหน้าที่เสนอคุณงาม ความดีความชอบของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อขอพระราชทานยศ จอมพล รวมทั้งขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นเยี่ยมอันมีศักดิ์สูงสุด คือ นวรัตน์- ราชวราภรณ์ เพื่อเป็นที่เชิดชูเกียรติตระกูล ความว่า

...ในราชการทหาร นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม ได้สร้าง ความมั่นคงให้ แก่กองทัพ มีวางระเบียบ จัดหน่วยทหารให้เหมาะสมกับฐานะของประเทศ และสถานะการณ์ของโลก ได้จัดอาวุธยุทโธปกรณ์ที่กองทัพไทยสามารถปฏิบัติ การรบอย่างเข้มแข็ง ตลอดจนเอาชัยแก่อริราชศัตรูเป็นชาติมหาอำนาจได้ นับ ว่าเป็นสิ่งแปลกใจของโลกอยู่โดยทั่วไป อันความชอบของนายพลตรีหลวงพิบูล- สงคราม ที่ได้ทำไว้แก่ประเทศชาติตลอดมานี้ ย่อมเป็นของหาความมิได้ แม้จะ พูบบ้างเห็นจกวยสินทรัพย์สักเท่าใด ๆ ก็ไม่เหมาะสมแก่คุณความดีอันนี้ สิ่ง ที่ ชาติควรตอบสนองท่านผู้นำประโยชน์อันแท้จริงนี้ให้เหมาะสมยอมมีอยู่อย่าง เดียว คือ มอบเกียรติยศแก่ท่าน...

๒. ด้านเศรษฐกิจ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎร พยายามที่จะกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยตามนโยบายหลัก ๖ ประการ ของคณะราษฎรในข้อที่ ๓ ซึ่งระบุว่า "จะ**ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรใน ทางเศรษฐกิจ** โดยรัฐบาลจะหางานใหม่ให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจ

แห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรคอยวัก"^๑

คณะราษฎรได้ขอพระราชโองการร่างเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติให้แก่หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ดำเนินการ ปรากฏว่าเค้าโครงเศรษฐกิจที่หลวงประดิษฐมนูธรรมร่างขึ้นนั้นได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นแบบโซเชี่ยลลิสต์ ซึ่งขัดกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของคณะราษฎรจึงประสบความล้มเหลว ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๖ - พ.ศ. ๒๔๘๑ เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย อันเนื่องจากการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองซึ่งกันและกันภายในคณะราษฎร และการช่วงชิงอำนาจระหว่างคณะราษฎรกับพระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางเก่า รัฐบาลในสมัยนั้นจึงขาดความสนใจต่อการที่จะปรับปรุงระบบเศรษฐกิจอย่างจริงจัง

ครั้นถึงสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ศัตรูทางการเมืองของคณะราษฎรได้ถูกปราบปรามลงอย่างราบคาบ รัฐบาลจึงได้หันมาทำนุบำรุงประเทศเพื่อสร้างชาติใหม่มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะนโยบายในทางเศรษฐกิจนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือว่าเป้าหมายที่สำคัญของรัฐบาลที่จะต้องเร่งปรับปรุง^๒ และแก้ไข เพื่อประชาชนคนไทยทุกคนจะได้มีอาชีพเป็นหลักแหล่งไม่เป็นคนเร่ร่อนไร้อาชีพ ไม่มีที่อยู่อาศัยคนไทยควรจะมีอาชีพใดอาชีพหนึ่งเป็นหลัก ไม่ว่าจะ เป็นกสิกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือการทำงานกับรัฐบาลก็ดี ถ้าคนไทยยังไม่กระตือรือร้นที่จะประกอบอาชีพ และรัฐบาลยังเฉยเมยอยู่ อาจจะทำให้ชนต่างชาติเขามาแย่งอาชีพของคนไทยหมดไป คนไทยจะมีสภาพอนาถกลางคืนกินกลางทราย^๓

^๑แผนกเก็บ สดร, ปีที่ ๑, แผ่นที่ ๒/๑, เรื่องหลัก ๒ ประการของคณะราษฎร

^๒รายงานการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๓แผนกเก็บ สดร, ปีที่ ๑, แผ่นที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี เนื่องในวันอภิลักขิตศตสมัยแห่งวันท้ายศก วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๘๑.

งานด้านเศรษฐกิจที่รัฐบาลเร่งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขในขณะนั้น ได้แก่

ก. การกำจัดอิทธิพลของชนชาวจีนออกจากระบบเศรษฐกิจของไทย

ข. แก้ปัญหาคนว่างงาน และส่งเสริมอาชีพในด้านต่าง ๆ

ค. การกำจัดอิทธิพลของชาวจีนออกจากระบบเศรษฐกิจของไทย

ปัญหาเรื่องอิทธิพลของชาวจีนต่อระบบเศรษฐกิจของไทยนั้นมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ในขณะนั้นมีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาค้าขายเป็นประจำ แต่บรรดาพ่อค้าเหล่านั้นก็ได้ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง เพียงแต่เข้ามาทำการค้าแล้วก็เดินทางกลับออกไป ครั้นต่อมาในสมัยอยุธยา บรรดาพ่อค้าชาวจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างมั่นคงเพราะราชสำนักไทยได้อาศัยพ่อค้าชาวจีนเป็นผู้บุกเบิกการค้าเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้าหรือการทำเหมืองแร่ โดยเฉพาะการค้าการค้านั้นชาวจีนมีความชำนาญมาก ดังนั้นชาวจีนจึงทำหน้าที่เป็นผู้นำพาให้ขุนนางและกษัตริย์ตลอดมา ปรากฏว่าปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้นมีชาวจีนเข้ารับราชการในตำแหน่งสูง ๆ เช่น เจ้าพระยาयมราช เจ้าพระยาพระคลัง เป็นต้น ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์นับตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการอพยพเข้ามาของชาวจีน โดยมุ่งหวังที่จะใช้แรงงานของชาวจีนในการ สร้างถนน ขุดคลอง และใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาล ซึ่งเท่ากับเป็นการดึงชาวจีนเข้ามามีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจของไทย

จากลักษณะความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ชาวจีนได้เข้ามาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจ โดยมีใ้ค้ำนึ่งถึงภัยของชาวจีนแต่อย่างใด ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ชาวจีนได้ก่อความไม่สงบ

๑ สืบแสง พรหมบุญ, "ฐานะของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย" จุลสาร เบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน, เล่มที่ ๕๘ (สิงหาคม ๒๕๑๘) หน้า ๒๐ - ๒๒.

ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยพากันนักหุงงานและค้าขายเป็นเวลา ๓ - ๕ วัน เพื่อคักคานคำสั่งรัฐบาลที่เพิ่มภาษีเงินรัฐอุปการ ทั้ง ๆ ที่เป็นการเพิ่มทุกชาติ รวมทั้งคนไทยด้วย การนักหุงงานของชาวจีนในสมัยนี้ก่อสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวไทยเป็นอย่างมาก

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ปรากฏว่าอิทธิพลของชาวจีนในด้านการค้าได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิมทั้งนี้เพราะชาวจีนที่เข้ามาจับจางเป็นถนนงานสร้างทางรถไฟ ถนนงานคูเรือ ฯลฯ เมืองานต่าง ๆ เสร็จสิ้นลง ชาวจีนเหล่านั้นก็หันมาค้าอาชีพร้าค้าซึ่งเป็นอาชีพที่พวกตนถนัด พฤติกรรมดังกล่าวของชาวจีนเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นนักชาตินิยมในขณะนั้น เริ่มตระหนักถึงภัยทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเกิดจากชาวจีน จึงจะเห็นได้จากบทพระราชนิพนธ์ บางเรื่องทีกล่าวถึงภัยของชาวจีนในขณะนั้น ซึ่งมีใจความบางตอนดังต่อไปนี้

๑. ในบทพระราชนิพนธ์ เรื่องพวกยิวแห่งบูรพาทิศ กล่าวถึงภัยของชาวจีน ความว่า "ในเวลานั้นเมืองไทยยังไม่รู้จักความเสียหายแห่งการที่พวกจีนเข้ามาอาศัยอยู่ ทั้งนี้เพราะโชคที่เมืองของเรามีพระราชาอาณาเขตอันกว้างขวาง พื้นดินอันสมบูรณ์ เราจึงยังไม่รู้สึกกันว่าเราอยู่ใกล้ภัยจีนเพียงใด"

๒. ในบทพระราชนิพนธ์ เรื่องเมืองไทยจงตื่นเถิด ทรงกล่าวถึงอิทธิพลของชาวจีนความว่า "... ภัยเหตุเพื่อความเกียจคร้านก็ดี หรือเพื่อความสะกดเป็นส่วนตัวก็ดี เลยต้องหันไปอาศัยจีน จนถึงกับบางคนยึดถือเป็นความเห็นอันจริงจึงเสียว่าจีนเป็นส่วนจำเป็นแท้แก่ความเป็นอยู่แห่งไทยเรา..."^๓

๑. ฟูเฟเรส มิลลิแกน, "บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๐) หน้า ๒๕.

๒. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พวกยิวแห่งบูรพาทิศ, (พระนคร:
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๘), หน้า ๓๒.

๓. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, เมืองไทยจงตื่นเถิด, (พระนคร:
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๕๑), หน้า ๑๐.

แต่เนื่องจากคนไทยไม่มีความสันทัดในด้านการค้าขาย เพราะไม่ให้ความ
สนใจที่จะประกอบอาชีพในด้านการค้า ชาวจีนจึงยังคงเป็นผู้ดำเนินการค้าขายเกือบ
ทุกประเภทในขณะนั้น ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ พระองค์มิได้เน้นความสำคัญของภัย
ในกานเศรษฐกิจจากชาวจีน แต่กลับมีแนวโน้มที่จะผูกมิตรกับชาวจีนมากยิ่งขึ้น โภย
กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติจีนและไทย ซึ่งมีมาช้านาน พระองค์มี
พระราชประสงค์ที่จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน เป็นไปโดยสนิทสนมรักใคร่^๑
ดังนั้น การประกอบอาชีพทุก ๆ ประเภทของชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ ๗ จึงดำเนินไป
อย่างราบรื่น มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักฐานในเมืองไทยเพิ่มขึ้น ปรากฏว่าระหว่าง
ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๗๘ จำนวนชาวจีนในประเทศไทยมีถึง ๒,๕๐๐,๐๐๐ คน^๒

ครั้นถึงสมัยรัชกาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นรัฐบาลชาตินิยม
นโยบายการกำจัดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนซึ่งเริ่มมีครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๖
จึงได้นำมาพิจารณาดำเนินการอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการปรับ
ปรุงแก้ไขระบอบเศรษฐกิจของไทย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือว่าปัญหาชาวจีน เป็นปัญหาความเป็นความตาย
ที่สำคัญของประเทศ เพราะในขณะนั้นธุรกิจการค้าส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของชาวจีน^๓
โดยเฉพาะธุรกิจการค้าขายนั้นตกอยู่ในมือของชาวจีนมานานกว่าศตวรรษ^๔ ดังนั้น

^๑ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว "พระราชดำรัสตราเสด็จเยี่ยม
โรงเรียนจีน" พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า-
เจ้าอยู่หัว, (พระนคร : ป.พิศนาคะการพิมพ์, ๒๕๐๗), หน้า ๒๓๗ - ๒๓๘.

^๒ Skinner G. William, Chinese Society in Thailand, (Ithaca,
New York : Cornell University Press, 1962), p. 181.

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔๘/๒๔๘๒, วันที่ ๒๐ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๔ C.D. Cowan, The Economic Development of Southeast Aisa:
Studies in Economic History and Political Economic (London :
George Allen and Unwin LTD, 1964), p. 103.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงกล่าวว่า "จะยอมให้ชนต่างชาติเข้ามาแย่งทำมาหากินไม่ได้ ถ้าหากยังปล่อยให้เหตุการณ์เป็นไปเช่นนี้ เจ้าของประเทศคงจะต้องออกค่าย"^๑

ในระยะแรก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าควบคุมกิจการการค้าของชาวจีนอย่างใกล้ชิด บังคับให้ร้านค้าทั้งหมดจดทะเบียนการค้า บ้ายซื้อร้าน ที่เป็นภาษากลางประเทศต้องมีภาษาไทยกำกับ บัญชีร้านค้าต้องทำเป็นภาษาไทย เพื่อสะดวกในการตรวจสอบ^๒ ต่อมาจึงได้เริ่มจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของชาวจีน โดยการออกพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ เพื่อสงวนอาชีพไว้เฉพาะชาวไทยเท่านั้น อาทิเช่น

๑. พระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช ๒๔๘๑ และพระราชบัญญัติยาสูบ พุทธศักราช ๒๔๘๑ ซึ่งมีผลให้ธุรกิจการค้าเกลือและยาสูบของชาวจีนต้องล้มเลิกไป

ปกตินั้นพ่อค้าชาวจีนจะเป็นคนกลางในการจำหน่ายเกลือ แต่ตามมาตราที่ ๕ แห่งพระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช ๒๔๘๑. ระบุว่าผู้ใดรับอนุญาตให้ทำเกลือนั้นต้องนำเกลือมาขายให้แก่เจ้าพนักงานหรือผู้รับเหมาของรัฐบาลเท่านั้นห้ามจำหน่ายให้แก่ผู้อื่น^๓ ส่วนการจำหน่ายยาสูบนั้นรัฐบาลได้กำหนดหลักเช่นเดียวกับการจำหน่ายเกลือ คือ ผู้จำหน่ายยาสูบนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานซึ่งจะเป็นผู้กำหนดเขตพื้นที่ในการ

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑, ตอนที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี เนื่องในวันท้าวศก วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๒กมล จันทสร, อิทธิพลชาวจีนในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน, (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรักษ์, ๒๕๐๖), หน้า ๕๔๐.

^๓"พระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช ๒๔๘๑", ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕, (แผนกกฎหมาย) ภาค ๑ - ๒, (๒๐ มีนาคม ๒๔๘๑), หน้า ๑๐๘๔.

จำหน่ายยาสูบ^๑

๒. พระราชบัญญัติล่อเลื่อน (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ ระบุคุณสมบัติผู้มีสิทธิรับซื้อเลื่อนรับจ้างว่า จะต้องเป็นผู้มีอายุไม่น้อยกว่า ๑๗ ปีบริบูรณ์ และเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย ส่วนพระราชบัญญัติรถยนต์รับจ้างนี้ระบุคุณสมบัติผู้มีสิทธิประกอบอาชีพนี้ว่า จะต้องมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ และจะต้องมีสัญชาติไทยตามกฎหมาย^๒

๓. ประกาศห้ามชาวจีนจำหน่ายอาหารในสถานที่ราชการ/ หลวงสิทธิสงคราม-ชัย ผู้บัญชาการทหารเรือ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศห้ามชาวจีนเข้าไปขายอาหารในกองทัพเรือ และกระทรวงศึกษาธิการ ปรากฏว่าในระยะต่อมาส่วนราชการต่าง ๆ ได้ยึดเป็นหลักปฏิบัติตาม^๓

๔. พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพ และวิชาชีพสำหรับคนไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕ ความพระราชกฤษฎีกานี้รัฐบาลได้ประกาศสงวนอาชีพไว้เฉพาะคนไทย ๒๗ ชนิดด้วยกันคือ

๑. การทำหรือการหล่อพระพุทธรูป
๒. การรับจ้างขายพระพุทธรูป
๓. การตัดฟัน
๔. การรับจ้างขายฟัน (เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)
๕. การเผาถ่าน

^๑"พระราชบัญญัติยาสูบ พุทธศักราช ๒๔๘๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕, (แผนกกฎหมาย) ภาค ๑ - ๒, (๒๒ มีนาคม ๒๔๘๑), หน้า ๑๐๙๔.

^๒"พระราชบัญญัติล่อเลื่อน (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖, (แผนกกฎหมาย, ภาค ๑) (๑๐ เมษายน ๒๔๘๒) หน้า ๒๓๑.

^๓ไทยใหม่ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑.

๖. การรับจ้างขายถ่าน (เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)
๗. การทำขี้
๘. การรับจ้างขายขี้ (เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)
๙. การทำน้ำมันยาง
๑๐. การรับจ้างขายน้ำมันยาง (เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)
๑๑. การทำไต้
๑๒. การรับจ้างทำไต้ (เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)
๑๓. การทำอิฐหรือรับจ้างขายอิฐ
๑๔. การทำทวกลสตรี
๑๕. การตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี
๑๖. การยอมมะเกลือ
๑๗. การทำสิ่งจักสานเฉพาะสำหรับเป็นเครื่องใช้ในบ้าน หรือโรงเรียน (เว้นแต่เสื่อ)
๑๘. การทำเครื่องเขิน
๑๙. การทำเครื่องถม
๒๐. การแกะสลักลวดลายไทย
๒๑. การเรียงพิมพ์ตัวอักษร
๒๒. การทำดอกไม้เพลิง
๒๓. การทำตุ๊กตาหรือของเล่นสำหรับเด็ก
๒๔. การทำร่ม
๒๕. การกั๊กมม
๒๖. การเป็นทนายความ
๒๗. การกั๊กมม^๑

^๑"พระราชกฤษฎีกาการกำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๓๘ (๕ มิถุนายน ๒๔๘๕) หน้า ๑๒๒๑.

มีข้ออ้างถึงเหตุว่าในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ไม่เพียง
แต่จะจำกัดอิทธิพลทางวัฒนธรรมธุรกิจของชาวจีนเท่านั้น รัฐบาลพยายามจำกัด
อิทธิพลด้านการเมืองของชาวจีนควบคู่กันไปด้วย กล่าวคือ รัฐบาลได้ประกาศยุบ
สมาคมลับต่าง ๆ ของชาวจีนซึ่งมีอยู่ในขณะนั้น^๑ เข้มงวดกวัดขั้นถิ่นที่อยู่อาศัยของ
ชาวจีนโดยกำหนดเขตหวงห้ามมิให้จีนเข้าไปตั้งถิ่นฐาน^๒ สั่งปิดหนังสือพิมพ์จีนที่ลง
ข่าวทางการเมือง สั่งห้ามนำหนังสือพิมพ์จีนที่ลงข่าวการเมืองเข้าประเทศ กวดขัน
การตั้งโรงเรียนและการสอนภาษาจีน ผลปรากฏว่าในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๑ -
๒๔๘๔ โรงเรียนจีนยุบตัวเองและถูกสั่งปิดตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร
๒๔๒ โรงเรียน ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ โรงเรียนจีนเกือบหมดสิ้นลง
ที่ยังคงอยู่ก็เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทย เช่น โรงเรียนจีนวิทยา เป็นต้น^๓

ข. การแก้ปัญหาคนว่างงานและส่งเสริมการประกอบอาชีพในคานต่าง ๆ

ในขณะที่รัฐบาลดำเนินนโยบายจำกัดอิทธิพลของชาวจีนนั้น ได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้คนไทยเข้าไปประกอบกิจการต่าง ๆ แทนที่ชาวจีน รวมทั้งการประกอบอาชีพประเภทอื่น ๆ เท่าที่คนไทยจะสามารถทำได้ เพื่อแก้ปัญหาคนว่างงานและส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้วิธีการบีบบังคับและโฆษณาชวนเชื่อควบคู่กัน

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ปรึกษาต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ เพื่อหาวิธีการบีบบังคับให้คนไทยทุกคนที่อยู่ในเกณฑ์ประกอบอาชีพได้จะต้องทำงาน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาคนว่างงานและส่งเสริมสมรรถภาพของ

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ ๒๒/๒๔๘๒ วันที่ ๑ พฤศจิกายน, พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ ๓๐/๒๔๘๔ วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

^๓ ยูฟเรศ มิสลิแกน, บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย, หน้า ๒๓.

...ชาวจีนที่เขามาค้าขายเป็นจำนวนไม่น้อยในประเทศไทยของเรา ซึ่ง
 ทานเห็นประจักษ์ตาอยู่ทุกวันนี้ ย่อมเป็นอุทิวรณของเรื่องใดก็ที่สุด ส่วนมาก
 ของชาวจีนพวกนี้ เมื่อแรกเขามาหากินในบานเรานั้น หามิทรัพย์สมบัติคิด
 ตัวมาควยไมเลย ชำร่วยบางคนมีเพียงกางเกงโพพันกาย บางคนมีเพียง
 เสื้อนอน หมอนใบ เท่านั้น แต่ควยความอดสาหะ วิริยะ พยายามอันแรงกล้า
 เชื้อโคเริ่มการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น หาบของ หรือมิฉะนั้นก็ไปรับจ้างเป็น
 ลูกจ้างในโรงค้าทั่วไป พอโคเงินมาเขาก็เก็บหอมรอมริบอย่างมัธยัสถ์แล้วก็
 นำไปลงทุนตั้งรานค้าขึ้นในสิ่ง เล็กน้อยพอควรแก่อัถภาพ เขาฉลาดพอที่จะขาย
 สิ่งที่เขาชอบ เพราะฉะนั้นควยความมานะอาบแห่งอู่ค่างนำของเขาเหล่านั้น
 เป็นเวลาเพียงไม่กี่ปี เขาก็กลายเป็นคนมั่งมีขึ้นในตำบลบานเราเอง...

สุนทรพจน์ตอนหนึ่งของนายกรัฐมนตรีซึ่งกล่าวว่า เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน
 ๒๔๘๒ เกี่ยวกับประโยชน์ของการค้า เพื่อปลุกใจคนไทยให้เห็นความสำคัญของการ
 ค้าที่มีต่อตนเอง และต่อประเทศชาติ ความว่า

...เรากอบกู้ชาติไทยไว้ควยการค้า การทำมาหากินให้เกิดประโยชน์แก่คนไทย
 เราเอง เราต้องแข่งขันกับชาวต่างประเทศที่เขามาทำการค้าขายอยู่ในบาน
 ของเราเวลานี้ เราต้องสู้เชื้อให้โคช่วยกันทุกชุมชนของไทย มีคนไทยค้าขาย
 และมีคนไทยเป็นคนซื้อ ไม่ใช่ค่างชาติขาย ไทยซื้ออย่างเชื้อเหมือนอย่าง
 ที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ ขึ้นปลอยไว้อย่างนี้ชาติเราจะคงสูญพันธุอย่างไมคองสงสัย
 แต่การจะสำเร็จโคกั้งกลาวนั้น ย่อมคองอยู่ที่คนไทยจะช่วยคนไทยเราเอง
 สิ่งโคที่ไทยขาย ไทยทำ เราเป็นคนไทยคองซื้อของไทยก่อนอื่นคองนิยมของไทย
 คองนี้กวของไทยคองกวของค่างประเทศ ถ้าเราทำโคอย่างนี้ อธิทธิพลในคาน
 ทำมาหากิน และการค้าในปัจจุบันนี้ ก็จะมีงเกิดแก่คนไทยเราทั่วไป...

๑ แผนกเก็บ สรร, ปีก ๑, แพ้ที่ ๓๕/๑, ค่ำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี
เนื่องในอภิลักขิตคสมัยแห่งวันท่ายศก ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

๒ แผนกเก็บ สรร, ปีก ๑, แพ้ที่ ๓๘/๑, สุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี
แสดงทางวิทยุกระจายเสียง ในคืนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒.

๓. คานการอุตสาหกรรม

แต่เดิมมานั้นกิจกรรมอุตสาหกรรมของไทยอยู่ในรูปหัตถกรรมมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว ซึ่งมักใช้เวลาว่างส่วนใหญ่จากการทำไร่ไถนา ทำงานประเภทนี้คือ การทอผ้า ตีเหล็ก จักสาน และสลัก เป็นต้น การผลิตสิ่งของดังกล่าวเป็นการดำเนินงานโดยอาศัยแรงงานของคนทั้งสิ้น การผลิตโดยใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนนั้น เพิ่งจะมีขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยนำเครื่องจักรไอน้ำใช้ในโรงสีข้าว โรงงานน้ำตาล โรงงานทอผ้า โรงเลื่อย ฯลฯ ทั้งนี้กิจการอุตสาหกรรมของไทยจึงเริ่มขยายตัวในเวลาต่อมา ปรากฏว่าในสมัยรัชกาลที่ ๕ นั้น เริ่มมีโรงงานอุตสาหกรรมกระจายตามจังหวัดต่าง ๆ มากขึ้น เพราะเส้นทางคมนาคมสะดวกเร็วยิ่งขึ้นกว่าเดิม ในสมัยรัชกาลที่ ๖ จึงเริ่มมีชาวต่างประเทศ เข้ามาลงทุนดำเนินกิจการอุตสาหกรรมในประเทศไทยซึ่งมีทั้งการรวมทุนระหว่างคนไทยกับคนต่างชาติและการลงทุนของเอกชนต่างชาติโดยตรง สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีทุนของชาวต่างชาติและคนไทยร่วมกันในขณะนั้นก็คือ โรงงานปูนซีเมนต์ไทยบางซื่อ ส่วนบริษัทเอกชนต่างชาติที่เข้ามาตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในระยษะนั้นก็คือ บริษัท บริ-ติช อเมริกัน บริษัททุแบกโก จำกัด สินค้าที่บริษัทพวกนี้ผลิตได้แก่ เครื่องอุปโภค บริโภคประเภทต่าง ๆ เช่น สบู่ บุหรี่ น้ำอัดลม ฯลฯ ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นของรัฐบาลโดยตรง ได้แก่ โรงงานทำกระดาษที่บางเขน จังหวัดพระนคร และโรงงานทำยางพาราแผนที่จังหวัดทางภาคใต้ และจังหวัดจันทบุรี

รัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ได้พยายามส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าตลอดมา ดังเช่นในปี พ.ศ. ๒๔๗๘

กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ ๑๕ ปี กระทรวงอุตสาหกรรม
วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)

ได้มีการตั้งกองอุตสาหกรรมขึ้นในกรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจ มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและค้นคว้าควบคุมอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่กระทำอยู่แล้วและเกิดขึ้นใหม่ ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๐ จึงได้ยกฐานะกองอุตสาหกรรมเป็นองคิสระขึ้นตรงต่อสำนักงานปลัดกระทรวงเศรษฐการ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนนิยมใช้สินค้าที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ ในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดการเงินในประเทศเพื่อการอุตสาหกรรมในประเทศ พ.ศ. ๒๔๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดสร้างโรงงานอุตสาหกรรมที่จำเป็นขึ้น^๑

ครั้นถึงสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นระยะที่สถานะการณ์ภายนอกกำลังตึงเครียดและเป็นสมัยชาตินิยม จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าขึ้นภายในประเทศเพื่อเตรียมรับสถานะการณ์ที่อาจจะมีผลกระทบต่อประเทศไทย และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายชาตินิยมในการส่งเสริมให้มีการผลิตและการจำหน่ายที่ดำเนินการโดยคนไทย ตามหลักที่ว่า "ไทยทำไทยใช้"^๒ อุตสาหกรรมจึงได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมยิ่งขึ้นกว่าเดิม

รัฐบาลได้สนับสนุนให้เอกชนซึ่งเป็นคนไทยประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมโดยออกเงินกู้ให้แก่วายกที่สนใจจะประกอบอาชีพค้านี้^๓ ส่วนอุตสาหกรรมที่คนไทยดำเนินการอยู่แล้ว รัฐบาลก็ให้การส่งเสริมให้เจริญมั่นคงยิ่งขึ้น^๔

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘ - ๑๐.

^๒ รัฐนิยม ฉบับที่ ๕ (๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๑)

^๓ "พระราชบัญญัติจัดการเงินภายในประเทศเพื่อการเกษตรและเพื่อการอุตสาหกรรม พุทธศักราช ๒๔๕๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖, (๑๗ เมษายน ๒๔๕๒) หน้า ๓๑๕ - ๓๑๘.

^๔ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๑/๒๔๕๔, วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๔๕๔.

ส่วนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น เหมืองแร่ การทำป่าไม้ ฯลฯ ซึ่งอยู่ในมือของเอกชนต่างชาติ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม ฯลฯ รัฐบาลโคพพยายามลดอิทธิพลของชนต่างชาติเหล่านั้น โดยการโอนกิจการต่าง ๆ บางประเภทมาเป็นของรัฐบาล อาทิเช่น โอนกิจการเหมืองแร่ทองคำของบริษัท เคส มินส์ คิง ออร์. เคอลิทโซ จำกัด ของฝรั่งเศสซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลโตะโนะ อำเภอเวียง จังหวัดนครราชสีมา มาเป็นของรัฐบาล

ในขณะเดียวกัน รัฐบาลก็ดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อเรียกร้องให้ประชาชนนิยมสินค้าที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ เพราะเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความมั่นคงขึ้นภายในชาติโดยให้เหตุผลว่า

...ขอได้โปรดนึกว่าเราเป็นคนไทย การที่เราแต่งตัวหรือใช้ของที่ทำความวายนั้น เป็นของวิเศษยิ่ง ของไทยย่อมดีกว่าของที่มาจากที่อื่นด้วยประการทั้งปวง การอุดหนุนของพวกเราชาวไทยในทำนองนี้จะเป็นการส่งเสริมให้อุตสาหกรรม ประดิษฐ์กรรม และพาณิชย์กรรมของคนไทยเจริญมั่นคงขึ้น... พี่น้องชาวไทยทุกคนจะตกลงปลงใจทำความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ เสียตั้งแต่บัดนี้ให้ถือว่า ของไทยเป็นดีที่สุดไม่มีของอื่นใดดีกว่าของไทย ไทยทำไทยใช้... ๒

ปรากฏว่าในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม กิจการอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ อาทิเช่น โรงสีข้าว โรงงานทอผ้า โรงงานทำกระดาษ โรงงานกลั่นน้ำมัน โรงงานน้ำตาล โรงงานเครื่องกระป๋อง ฯลฯ ได้ขยายเพิ่ม

"ประกาศกระทรวงเกษตรราชการ" ประชุมกฎหมายประจำศก. เล่มที่ (๒๑ มกราคม ๒๔๘๗) รวบรวมโดย เสถียร ลายลักษณ์, (พระนคร : โรงพิมพ์เกิดเมด, ๒๔๘๕)

๒ แผนกเก็บ สรร, ปีกที่ ๑, แผ่นที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี เนื่องในโอกาสชดศสมัยแห่งวันทวายศ วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

ขึ้นกว่าเดิมเป็นจำนวนมาก

๔. กานเกษตรกรรม เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม
ดังนั้นประชาชนส่วนมากจึงประกอบอาชีพในด้านกรเพาะปลูก แต่ในขณะนั้นพื้นที่
สำหรับใช้ในการเพาะปลูกยังถูกละทิ้งปล่อยให้รกร้างว่างเปล่าโดยมิได้ทำให้เกิด
ประโยชน์อันมาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องการให้ประชาชนที่ยังไม่มีอาชีพ
ได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในบริเวณดังกล่าว เพราะจะทำให้ประเทศไทยขยาย
ตัวและมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ในการนี้รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งทำหน้าที่
พิจารณาหาทางในราษฎรอพยพเข้าไปทำมาหากินในบริเวณรกร้างว่างเปลาดังกล่าว^๒
นับว่าเป็นการเริ่มต้นของกิจการคานนิคมสร้างตนเอง ซึ่งเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง
ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นต้นมา-

เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนอพยพเข้าไปทำมาหากินในบริเวณที่รกร้าง
เปล่านั้นยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงออกพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๔๘๕
โดยมอบกรมสิทธิในกรยึดครองที่ดินบริเวณดังกล่าวให้แกราษฎรที่เข้าไปตั้งถิ่นฐาน
ซึ่งส่วนมากได้แก่พวกกรรมกรที่ไร้งวน และผู้ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง^๓

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่าประชาชนคนไทย
ยังประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ท้องทนทุกข์ต่อสภาพความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่าระดับอัน
ควรจะมี จึงได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด ด้วยการตั้งกรมประชา-

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

^๑ แผนกเก็บ สลกร, ปีก ๑ แผ่นที่ ๓๕/๑, เรื่องคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี
กล่าวแก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียงในโอกาสจิตตสมัยวันฉลองรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย, วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๒ แผนกเก็บ สลกร, ปีก ๑ แผ่นที่ ๓๕/๑, คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี
เนื่องในโอกาสจิตตสมัยแห่งวันท่ายศก วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.

^๓ "พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พุทธศักราช ๒๔๘๕" ราชกิจจา-
นุเบกษา, เล่ม ๕๕, (๒๔ มีนาคม ๒๔๘๕) หน้า ๓๕๒.

สงเคราะห์ขึ้น เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๓ หน้าที่สำคัญของกรมประชาสงเคราะห์
ในขณะนั้นมี ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. ช่วยเหลือในคานอาชีพ ได้แก่ การช่วยเหลือผู้ที่เกือบจะยากจน
ให้มีโอกาสสร้างตัว ยกฐานะความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น โดยการช่วยเหลือให้ที่อยู่อาศัย
ประกอบอาชีพ สร้างตัวในนิคม สร้างตนเอง ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ
เช่น การฝึกอาชีพ การจัดหางานเป็นต้น

๒. ช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ การช่วยเหลือในด้านคำแนะนำ
แบบแปลนและการก่อสร้างที่อยู่อาศัย

๓. ส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ จิตใจ และการช่วยเหลือแนะนำใน
เรื่องสุขภาพอนามัย การกินอยู่และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามหาทางปลุกใจส่งเสริมการประกอบอาชีพ
ของพลเมืองในคานกสิกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม ให้เจริญก้าวหน้าด้วย
การตั้งค่ายของอาชีพทั้ง ๓ ว่า "ก. อ. พา. กรรม" เพื่อให้เป็นกำลังใจ
เป็นเกียรติ และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ประกอบการอาชีพทั้ง ๓ ประเภท ถ้าหากผู้ใดมี
ความสามารถประกอบอาชีพ ด้วยความสามารรถ มีความเพียร ทั่วไปหาอาชีพของตน
ก้าวหน้ารุ่งเรืองจนเป็นปึกแผ่นมั่นคง ด้วยความสุจริต ยุติธรรม เป็นที่เชื่อถือของ
บุคคลทั่วไปแล้วเรียกว่า "ผู้ประกอบการช่วยชาติ" จะมีสิทธิแต่งเครื่องแบบซึ่ง
รัฐบาลออกกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษ ตามฐานะความสามารถของบุคคลในสาขา
นั้น ๆ

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กระทรวงมหาดไทย, ที่ระลึกวันสถาปนากกระทรวงมหาดไทย วันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๘, (พระนคร : โรงพิมพ์กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๐๘),
หน้า ๒๐๘ - ๒๕๖.
๒ ยงยุทธ นฤมิตร เรขการ, ประวัติคุณแม่อนงค์ นฤมิตร เรขการ, (พิมพ์เนื่อง
ในงานฉาปนกิจศพ นางอนงค์ นฤมิตร เรขการ ณ เมรุวัดธาตุทอง ๒๔ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๕๑๕ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.) หน้า ๑๑ - ๑๒.

นอกเหนือจากการส่งเสริมคนไทยให้ประกอบอาชีพประเภทต่าง ๆ ตามที่รัฐบาลให้การสนับสนุนและส่งเสริมแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชักชวนประชาชนให้ช่วยกันประหยัด ทั้งนี้เพราะการประหยัดเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนและของประเทศมีสภาพดีขึ้นและเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวให้มีการกินคืออยู่ที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงใช้วิธีการบังคับให้ทุกครอบครัวทำการเพาะปลูก ทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเอง โดยกำหนดว่า หัวหน้าครอบครัวจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ตามชนิดที่กรรมการอำเภอแต่ละแห่งกำหนดขึ้น ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะได้รับโทษปรับไม่เกิน ๑๒ บาท ^๑ ดังนั้นตลอดสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม บรรดาครอบครัวทั้งหลายต่างก็ทำสวนครัวไว้บริโภคกันเอง เพื่อการประหยัดตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนดขึ้น

๓. ด้านสังคม ลักษณะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนประกอบอาชีพในการเพาะปลูก เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ชีวิตจึงมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองอะไร ไม่ค่อยยอมรับความคิดใหม่ ๆ ชอบทำตามสิ่งที่ตนเคยทำหรือบรรพบุรุษเคยทำ ^๒ พฤติกรรมดังกล่าวจึงเป็นลักษณะของวัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่ง เพราะวัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง หรือ อาจจะหมายถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างหนึ่งซึ่งเป็นผลหรือมรดกตกทอดกันมาทางสังคมหนึ่งสังคมใด อันได้แก่ธรรมเนียม

^๑พระราชบัญญัติการสวนครัวและการเลี้ยงสัตว์เพื่อประโยชน์แห่งครัวเรือน พุทธศักราช ๒๔๘๒, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๖, ภาค ๒, (๒๖ ตุลาคม ๒๔๘๒) หน้า ๑๓๒๓ - ๑๓๒๗.

^๒สุภัทรา สุภาพ, สังคมไทยและวัฒนธรรมไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ ๒๕๑๘), หน้า ๒๐.

ประเพณีต่าง ๆ ซึ่งคนในสังคมส่วนใหญ่ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการก่อสร้าง เป็นต้น^๑

สภาพการดำเนินชีวิตของคนไทยในขณะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นั้น ไม่มีระเบียบแบบแผนใด ๆ การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ซึ่งเป็นลักษณะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า ลักษณะดังกล่าวมีส่วนดวงความเจริญของประเทศชาติ เพราะตั้งแต่เกิดมาไม่เห็นว่ามีเมืองไทยมีอะไรดีขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลลึกลับภาพ ความเป็นอยู่ของประชาชน อาหารการกิน การประพฤติดปฏิบัติ ซากระเบียบอนามย ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น^๒

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อประเทศชาติในขณะนั้นว่า

...เราจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมให้เสมอกับชาติอื่น ๆ ถ้ามีฉะนั้นจะไม่มีใครอยากมาตีคตอควย หรืออยากมาตีคตอควยก็มาในฐานะที่เป็นผู้มีปัญญาดีกว่าเรา กระทำให้เราเป็นชาติที่ปราศจากเกียรติยศอยู่ในฐานะที่ต่ำต้อย และในที่สุดก็จะต้องถูกบังคับให้อยู่ในอำนาจ แต่ดาววัฒนธรรมก็เท่ากัน เราก็สามารถจะรักษาเกียรติศักดิ์ ความเป็นเอกราชและทุกสิ่งทุกอย่างของเราไว้ได้...^๓

เนื่องจากวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อประเทศชาติดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงดำเนินการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ด้วยการปรับปรุงแก้ไขวัฒนธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ไพฑูย์ ช่างเขียน, ลักษณะสังคมไทยและการปกครองของไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๑๗.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔๕/๒๕๔๒, วันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒.

^๓เรื่องเดียวกัน.

บางอย่างที่ล่าสมัยให้เป็นแบบสากลนิยม ดังนี้

ก) ลักษณะวัฒนธรรมไทยสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการสร้างวัฒนธรรมไทย ด้วยการนำ
วัฒนธรรมบางอย่างแบบตะวันตกมาใช้ควบคู่กับวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เกิดวัฒนธรรม
 ใหม่ที่ทันสมัยต่อสถานการณ์ในขณะนั้น ด้วยเหตุนี้ลักษณะวัฒนธรรมสมัย จอมพล ป.
 พิบูลสงคราม จึงมีลักษณะแบบผสมของการรักษาเอกลักษณ์ไทยควบคู่ไปกับการทำ
 ประเทศไทยให้เป็นแบบตะวันตก ดังจะเห็นได้จากการประกาศรัฐนิยมฉบับต่าง ๆ
 นอกจากนี้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ รัฐบาลยังได้ปรับปรุงตัวอักษรไทยเพื่อความ
 สะดวกในการศึกษาเล่าเรียน โดยตัดสระและพยัญชนะของภาษาไทยที่มีเสียงซ้ำกัน
ไม่จำเป็นออก ประกาศนี้ ตัดสระและพยัญชนะดังต่อไปนี้

สระ

ใ, ฤ, ฎา, ฎ, ฎา

พยัญชนะ

ช ต ฒ ฌ ฎ ฏ ร ฐ ฑ ฒ ศ ษ พ

ดังนั้น สระและพยัญชนะในภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเหลือ
เพียง ๓๑ ตัวเท่านั้น^๒ ลักษณะการเขียนคำต่าง ๆ จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วย
อาทิ เช่น

^๑ "ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย"
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๕ (๑ มิถุนายน ๒๔๘๕), หน้า ๑๑๓๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓๕.

เขียน	เปลี่ยนเป็น	เขียน
บัณฑิต	"	บัณฑิต
วัฒนธรรม	"	วัฒนธรรม
เสริม	"	เสริม
เจริญ	"	เจริญ
กระทรวง	"	กระทรวง ^๑
	ฯ	

นอกจากการรักษาเอกลักษณ์ไทยแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้นำ
อารยธรรมตะวันตกมาประยุกต์กับวัฒนธรรมไทย เพื่อปรับปรุงระเบียบประเพณีบาง
อย่างที่ล้าสมัยให้ทัดเทียมอารยประเทศ โดยกล่าวว่า

...ประเทศไทยยังไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนอารยประเทศ
ทั้งหลาย อันประเพณีหรือขนบธรรมเนียมของชาติเก่าที่สั่งเกิดมาสู้ถือว่า
คนไทยยังละเลยอยู่มาก เช่น กุฎีแดงกายก็ยังไม่มีการระเบียบ มีหญิงสาวบาง
กางเกงบาง โสร่งบาง ผาขาวบาง กางเกงขั้นในบาง ฯลฯ เป็นเหตุ
ให้ชาวต่างประเทศที่โคพบเห็นนำไปพูดในทางที่ไม่ดี นอกจากนั้นการเที่ยว
เตร การรับประทานอาหาร การหลับนอนก็ไม่มีกำหนด สำหรับการรับประทาน
อาหารนั้นเกือบตลอดทั้งวัน ทำให้เสียทรัพย์และสุขภาพของตนเอง...^๒

ในการปรับปรุงวัฒนธรรมเพื่อสร้างลักษณะสังคมไทยให้เป็นแบบตะวันตก
นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๔๘๓ กำหนดให้ประชาชนชาวไทยปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่กำหนดขึ้น และช่วย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕๐.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

กันบำรุงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมตามประเพณี เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ และเพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัย^๑ ดังนั้นในสมัยของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึง เน้นความสำคัญ ของเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑. การแต่งกาย
๒. กริยามารยาท
๓. กิจวัตรประจำวัน ของคนไทย
๔. การประกาศยกเลิกละและปรับปรุงประเพณีวัฒนธรรม บางอย่าง

๑. การแต่งกาย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรารถนาที่จะให้ประชาชนแต่งกายให้เป็นระเบียบ สุขภาพ เรียบร้อย หรืออยู่ในแบบฟอร์มที่ทางราชการกำหนดให้ เพราะเท่าที่สังเกตเห็นการแต่งกายของประชาชนคอสาราชนชั้นนั้น ยังไม่สุขภาพ เรียบร้อยกับวัฒนธรรมของไทย^๒ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้สภาครุรัฐมนตรีเพื่อกำหนดแนวทาง เรื่องการแต่งกายของประชาชนดังต่อไปนี้

๑. ชนชาติไทยไม่พึงปรากฏตัวในที่ชุมนุมชน หรือสาธารณสถานในเขตเทศบาลโดยไม่แต่งกายให้เรียบร้อย เช่น นุ่งกางเกงชั้นใน หรือไม่สวมเสื้อ หรือ นุ่งผ้าลอบชาย เป็นต้น

๒. การแต่งกายที่ถือว่า เรียบร้อย สำหรับประชาชน มีดังนี้

ก. แต่งกายเครื่องแบบตามลัทธิ และในโอกาสที่จะแต่งได้

ข. แต่งตามแบบสากลนิยมในท่านองที่สุภาพ

^๑ "พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๓," ราชกิจจานุเบกษา, ตม ๕๓, ภาค ๒, (๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๓), หน้า ๕๑๘.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

ค. แต่งตั้งตามประเพณีนิยมในท่านองสุภาพ

ในเรื่องปรับปรุงการแต่งกายนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เริ่มเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กล่าวคือ ปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้จัดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีการแต่งกายของข้าราชการเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนโดยทั่วไป คือ กำหนดให้ข้าราชการแต่งกายแบบสากล ห้ามนุ่งกางเกงแพรออกนอกบ้านและงานสังคมต่าง ๆ^๒

สำหรับสตรีไทยนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้วิงวอนให้สตรีทั้งหลาย แต่งกายตามประเพณีนิยมดังนี้

๑. ขอให้สตรีไทยทุกคนไว้มยยาว ตามประเพณีนิยมในสมัยโบราณของเรา หรือไว้มยยาวตามสมัยนิยมปัจจุบัน

๒. ขอให้พี่น้องสตรีไทยทุกท่านเลิกใช้ผ้าโจงกระเบน เปลี่ยนเป็นนุ่งผาดูงอย่างสมัยโบราณของเรา หรือตามสมัยนิยมปัจจุบัน

๓. ขอให้พี่น้องสตรีไทยทุกคนเลิกใช้ผ้านุ่งเกี่ยวววมปิดกายท่อนบน คือ ไม้ใช้ผ้านาคาคอกหรือเปลือยกายท่อนบนให้ใช้เสื้อแทน^๓.

เพื่อเน้นความสำคัญของการแต่งกาย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยกำหนดหน้าที่ซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกายและจรรยา มารยาทในสังคมตาม มาตราที่ ๓ แห่งพระราชกฤษฎีกานี้ กำหนดว่า

^๑แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑๕๖, แฟ้มที่ ๒๖/๑๕๖, ต้นฉบับรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๐.

^๒สังข์ พัชโรทัย, ความนึกในกรุงชิง, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

^๓แผนกเก็บ สสร, ปีที่ ๑, แฟ้มที่ ๓๕/๑, คำวิงวอนของนายกรัฐมนตรี
แก่พี่น้องสตรีไทย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

...ชาวไทยจักต้องรักษาเกียรติของประเทศในที่สาธารณะหรือปรากฏแก่สาธารณชนภายในเขตเทศบาล ห้ามมีโทษแก่กายในทำนองทำให้เกียรติของประเทศชาติเสื่อมเสีย เช่น นุ่งผ้าหู้ยั้ง นุ่งกางเกงใน นุ่งกางเกงชนิดสำหรับใส่นอน นุ่งผ้าขาวมา หรือไม่สวมเสื้อ หรือสตรีสวมแต่เสื้อชั้นใน หรือมีແມ່คาคาคอก...

เพื่อให้การปรับปรุงวัฒนธรรมคนกลางแก่กายประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้มีหนังสือถึง คณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดและอธิบดีกรมตำรวจให้สอดส่องดูแลและตักเตือนให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายและแนวทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้น แต่การราษฎรยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติก็ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาเพื่อความเหมาะสม ไม่ต้องการให้ราษฎรเดือดร้อนเกินควร แต่เห็นว่าในเขตเทศบาลจังหวัด และเขตอำเภอซึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรืออำเภอ และที่ราษฎรอยู่หนาแน่นสมควรที่ประชาชนชาวไทยจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายวัฒนธรรมแห่งชาติอยู่เสมอ ไม่แต่งกายในทำนองทำให้เสียเกียรติของประเทศดังที่พระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ และสมควรแต่งกายให้ถูกตามวัฒนธรรม ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนวัฒนธรรมไม่ถึงกับเป็นความผิดอาญา แต่ถ้าฝ่าฝืนวัฒนธรรมจะมีความผิดอาญา ซึ่งในชั้นแรกนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำชับให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทำการตักเตือนก่อน ถ้าตักเตือนแล้วไม่ไฉนผลยังฝ่าฝืนอยู่ก็ให้จัดการไปตามกฎหมาย^๒

เนื่องจากรัฐบาลเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องการแต่งกายซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวมากเกินไป จึงทำให้มีเรื่องวิพากษ์วิจารณ์ ในทำนองไม่เห็นด้วยต่อการกระทำดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑"พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม พุทธศักราช ๒๔๘๔," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘, ภาค ๒, (๒๓ กันยายน ๒๔๘๔), หน้า ๑๑๘๗.

^๒กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, แฟ้มที่ ๑๐/๒๒๒, เรื่องการควบคุมการปฏิบัติตามกฎหมายบำรุงวัฒนธรรม.

ของรัฐบาล ซึ่งฝ่ายรัฐบาลได้สรุปข้อวิจารณ์ไว้ ๒ ประการด้วยกัน คือ

๑. ในการที่รัฐบาลไทยปรับปรุงการแต่งกาย ทำให้สิ้นเปลือง ควรบำรุงวัฒนธรรมค่านิยมใจก่อน เวลานี้บ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขัน ควรทำอย่างอื่นที่สำคัญกว่าเรื่องเครื่องแต่งกาย

๒. ในการที่รัฐบาลประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมเป็นการเข้มงวดกวดขันบังคับราษฎรจนได้รับความเดือดร้อน^๑

คำวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวของประชาชนมิได้ทำให้รัฐบาลย่อท้อต่อการบำรุงวัฒนธรรมค่านิยมการแต่งกาย เพราะเชื่อมั่นว่า วัฒนธรรมการแต่งกายนั้นเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญของประเทศชาติ^๒ และมีความเชื่อว่าการทำงานใหญ่ นั้นจะต้องมีคนค่าเป็นธรรมค่า^๓ เพื่อแก้ความเข้าใจผิดของราษฎรที่มีต่อรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้กล่าวชี้แจงเหตุผลในการกำหนดลักษณะการแต่งกายความว่า

๑. ถ้าพี่น้องชาวไทยทำตามคำชักชวนก็จะแสดงให้โลกเห็นว่าราษฎรเคินตามรัฐ ซึ่งแปลว่าชาติของเรา มีความสามัคคี

๒. ถ้าราษฎรทำตามคำชักชวนของรัฐบาลก็เท่ากับเป็นการฝึกหัดตนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งเป็นคุณสมบัติในการสร้างชาติและป้องกันรักษาชาติในยามคับขัน ไทยผู้รักชาติทุกท่าน คงอยากเห็นชาติเราปฏิบัติตามคำสั่งใ้กันที้อย่างพร้อมกันเป็นแน่เมื่อถึงยามคับขันแต่ที่จะเกิดเป็นนิสัย เช่นนั้นใ้กันใ้กันต้องฝึกฝนเสียแต่บัดนี้

^๑แผนกเก็บ สรร, ปีที่ ๒๒๒, แห่งที่ ๑๕/๒๒๒, เรื่องความสำคัญในการปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติ.

^๒"พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติพุทธศักราช ๒๔๘๓," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๗, ภาค ๒, (๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๓), หน้า ๕๒๐.

^๓แผนกเก็บ สรร, ปีที่ ๒๒๒, แห่งที่ ๑๕/๒๒๒, เรื่องความสำคัญในการปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติ.

๓. ถ้าท่านตามคำชักชวนของรัฐบาลชาติไทยจะมีระเบียบอย่าง
อวายน ระเบียบอันนี้ก็เป็นสมบัติของชาติ ซึ่งจะตกไปเป็นของลูกหลานเขาต่อไป

๔. การเป็นของกึ่งที่เจริญตา เจริญใจ เช่น ดอกไม้ หรือหญิงที่แต่งกาย
เป็นระเบียบงดงาม ทำให้ผู้ที่พบเห็นสบายใจมีอารมณ์ดี นึกคิดไปในทางที่ดีงามที่
เป็นมงคลดีกว่าที่จะได้เห็นคนแต่งกายไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย^๑

นอกจากนี้ รายการสนทนา "มัน - คง" ยังได้สนทนาสนับสนุนนโยบาย
เรื่องการแต่งกายเป็นประจำ ดังเช่น บทสนทนาข้างตอนต่อไปนี้

๑. บทสนทนา "มัน - คง" แสดงทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๔
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

คง : ผมยังติดใจในคำวิงวอนของท่านผู้นำของเรา ในเรื่องการรักษา
เกียรติของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่ท่านขอให้พวกเรา
ช่วยกันแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยในยามศึกนี้ เพราะการปฏิบัติ
เป็นการส่อระเบียบและวินัยอันดีของชาติได้อย่างหนึ่งเหมือนกัน

มัน : ที่ท่านผู้นำวิงวอนเช่นนั้นแท้ที่จริงก็เท่ากับท่านเตือนพวกเราให้ระลึก
ถึงพระราชกฤษฎีกาเรื่องกำหนดวัฒนธรรมที่ประชาชนชาวไทยจัก
ต้องปฏิบัติตาม มาตราที่ ๓ ใ้บังคับว่า ชาวไทยจักต้องรักษา
เกียรติของประเทศชาติ มาตรานี้ก็มีข้อไขไว้ว่าในที่สาธารณสถาน
หรือที่ปรากฏแก่สาธารณชนภายในเขตเทศบาลห้ามมิให้แต่งกาย
ในท่านองที่จะทำให้เกียรติของประเทศชาติเสื่อมเสียไป เช่น
นุ่งผ้าหยักรั้ง นุ่งกางเกงใน นุ่งกางเกงชนิดใส่นอน นุ่งผ้าขาวมา
หรือไม่สวมเสื้อ หรือสตรีสวมแต่เสื้อชั้นในหรือมีแต่ผ้าคาดอก เป็นต้น

^๑ เรื่องเดียวกัน.

คง : ถ้าท่านผู้นำไม่เห็นคุณค่าประโยชน์ ของการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย แล้วท่านคงไม่วิงวอนเพื่อนร่วมชาติอย่างนั้นอย่างนี้แน่^๑

๒. บทสนทนา "มัน - คง" แสดงทางวิฤทธิกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕

มัน : ในสมัยการสร้างชาติในเวลานี้เหมือนกับท่านผู้นำของเรา คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ย่อมได้รับเสียงติฉินนินทาจากคน บางเหล่าอยู่เหมือนกัน เช่นในเรื่องพื้นฟูระเบียบ จรรยา มารยาท และการแต่งกาย เป็นต้น

คง : คนที่ติฉินนินทาท่านผู้นำในเรื่องนี้ เขาเห็นจะไม่ประสงค์ให้ชาติ เราก้าวหน้าทางวัฒนธรรมและในทางมีระเบียบวินัยกระมัง เช่นเดียวกับคนที่เห็นทาสในสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ไม่อยาก ออกจากการเป็นทาส^๒

ในระยะสงครามนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้มงวดกวดขันเรื่อง การแต่งกายมากขึ้นกว่าเดิม โดยกำหนดให้ประชาชนทั้งชาย หญิง สวมหมวกทุกครั้ง ที่ออกจากบ้านตั้งแต่เวลาเช้า จนถึง ๑๘.๐๐ น. หลัง ๑๘.๐๐ น. แล้วจะสวมหรือ ไม่สวมก็ได้ และกำหนดว่า เมื่อเข้าไปติดต่อยังสถานที่ราชการจะต้องสวมหมวกด้วย หมวกถอดออก เพราะเป็นการไม่สุภาพ ส่วนลักษณะสีสรรของหมวกนั้น รัฐบาลกำหนด ว่า ควรจะได้ให้กลมกลืนกับสีของเสื้อผ้า แต่เพื่อการประหยัดควมเลือกใช้สีใดสีหนึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑แผนกเก็บ สดร, ปีที่ ๑๔๓, แผ่นที่ ๒๖/๑๔๓, บทสนทนามัน - คง ประจำวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕.

^๒แผนกเก็บ สดร, ปีที่ ๑๔๓, แผ่นที่ ๒๖/๑๔๓, บทสนทนามัน - คง ประจำวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕

ใน ๕ สี คือ คำ ขาว เนื้อ น้ำตาล และกรมท่า

๒. เรื่องกริยามารยาท

จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่า กริยามารยาทที่แสดงออกต่อ
สาธารณชนเป็นสิ่งสำคัญต่อประเทศชาติไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องการแต่งกาย เพราะ
จรรยา มารยาทนั้นเป็นส่วนสำคัญทางวัฒนธรรมทางหนึ่ง^๒

มาตราที่ ๔ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทย
จักต้องปฏิบัติตาม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้กำหนดว่าชาวไทยจักต้องรักษารายมารยาทอันค
งามในที่สาธารณและห้ามมิให้ปฏิบัติดังนี้

๑. ก่อให้เกิดเสียงอื้อฉาวโดยมีสาเหตุ หรือใช้วาจาจ秽เสียดสีหรือลามก
หยาบถาย หรือแสดงกริยาวาจวาเป็นเชิงเสียดสีเย้ยหยันผู้ที่ปฏิบัติตนในทางเชิดชู
วัฒนธรรมของชาติ

๒. ใช้กำลังยื้อแย่งเบียดเสียดในที่ชุมนุมชน เช่น ในการโดยสารยาน
พาหนะ การเข้าซื้อบัตรผ่านประตูหรือเข้าประตูสถานที่สำหรับชมมหรสพ เป็นต้น

๓. ก่อให้เกิดสิ่งปฏิกูล เช่น ชักเขียนในที่อันไม่ควรกระทำ

๔. อาบนํ้าตามท้องถนนหลวงอันเป็นที่ชุมนุมชน^๓

^๑กรมศิลปากร, ในงานเบิกวรรณคดีสมาคมแห่งประเทศไทย นะ ทำเนียบ
สามัคคีชัย วันเสาร์ที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕. หน้า ๒๕๓ - ๒๕๔.

^๒"คำชักชวนของรัฐบาล เรื่องฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติไทย," ราชกิจจา
นุเบกษา, เล่ม ๕๗, ภาค ๑, เล่ม ๑ (๒๕ พฤษภาคม ๒๔๘๓), หน้า ๖๕๗ - ๖๖๐

^๓"พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม,"
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๘, ภาค ๒, (๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔), หน้า ๑๑๕๗ -
๑๑๕๘.

๓. เรื่องกิจวัตรประจำวันของคนไทย

ด้วยรัฐบาลพิจารณาเห็นว่า การรู้จักปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเป็นข้อสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวแก่การผดุงส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติอันจะเป็นผลให้ประชาชนพลเมืองไทยทั่วไปมีสุขภาพแข็งแรงมั่นคง เป็นกำลังของประเทศชาติสืบไป คณะรัฐมนตรีจึงได้กำหนดแนวทางให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตน ตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๑ ว่าด้วยเรื่อง กิจวัตรประจำวันของคนไทย ดังต่อไปนี้

๑. ชนชาติไทยพึงแบ่งเวลาในวันหนึ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ปฏิบัติงานที่เป็นอาชีพส่วนหนึ่ง และพักผ่อนนอนส่วนหนึ่ง ให้เป็นระเบียบ และมีกำหนดเวลาอันเหมาะสมจนเป็นนิสัย
๒. ชนชาติไทยพึงปฏิบัติกิจประจำวันตามปกติดังต่อไปนี้
  - ก. บริโภคอาหารให้ตรงตามเวลาไม่เกิน ๘ โมง
  - ข. นอนประมาณระหว่าง ๖ - ๘ ชั่วโมง
๓. ชนชาวไทยพึงตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ประกอบกิจการงานของตนโดยไม่ทอดทิ้งและหลีกเลี่ยงกัน ควรรับประทานอาหารกลางวันไม่เกิน ๑ ชั่วโมง เมื่อพ้นกำหนดเวลาเย็น ควรออกกำลังกายโดยการ เล่นกีฬาากลางแจ้งวันหนึ่งอย่างน้อย ๑ ชั่วโมง หรือ ประกอบงานอื่น ๆ เช่น ทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ หรือปลูกต้นไม้ เป็นต้น เมื่อชำระล้างร่างกายแล้วรับประทานอาหารเช้า
๔. ชนชาติไทยพึงใช้เวลาว่างในวันหยุดให้เป็นประโยชน์แก่ร่างกายและจิตใจ เช่น ประกอบกิจในทางศาสนา ฟังเทศน์ ทำบุญ ศึกษาหาความรู้ ท่องเที่ยว เล่นกีฬา หรือพักผ่อน เป็นต้น
๕. ชนชาติไทยพึงใช้เวลาว่างเวลากลางคืนทำการงานอันจำเป็นที่ค้างค้างอยู่ให้เสร็จหรือสนทนาปราศรัยกับบุคคลในครอบครัว มิตรสหาย ศึกษาหาความรู้ ฟังวิทยุกระจายเสียง อ่านหนังสือ หรือในการชมมหรสพ หรือศิลปกรรมแล้วแต่โอกาส

๔. การประกาศยกเลิกและปรับปรุงระเบียบวัฒนธรรมบางอย่าง

ก) การประกาศยกเลิกวัฒนธรรมการกินหมาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่า การกินหมากไม่มีประโยชน์ในทางอาหารแล้ว ยังอาจทำลายสุขภาพ และสร้างความเปราะเปื้อนสกปรกตามสถานที่โดยไม่สมควร และยังสมัยนี้ค้ายแล้ว ชนชาติไทยสมควรจะทำการให้เป็นประชาชาติที่ดีแล้วซึ่งวัฒนธรรมเก่าที่เสื่อมอารยชนชาติที่เจริญแล้ว จึงเห็นสมควรที่จะเลิกการกินหมาก^๑

ในชั้นแรก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศให้บรรดาข้าราชการกระทรวงกลาโหมเลิกการกินหมากเด็ดขาด เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนทั่วไป ครั้นต่อมาในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ประกาศแนะนำประชาชนให้เลิกกินหมาก โดยชี้แจง โทษของการกินหมากไว้ดังนี้

๑. ทำให้สถานที่สกปรกเปราะเปื้อน
๒. เศษหมากเศษพลูดามชอกฟันทำให้เชื้อโรคเพาะเชื้อในช่องปาก
๓. กินหมากเสมอทำให้ปลายประสาทที่รับความรู้สึกลดน้อยลง จึงรับประทานอาหารปร่า เป็นเหตุให้รับประทานอาหารน้อยกว่าที่ควร

๔. สงสัยว่า การกินหมากอาจเป็นเหตุให้เกิดมะเร็งกรามข้าง อันเป็นโรคร้ายแรงและยังไม่มีทางรักษาให้หายได้^๒

ข) ประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีความเห็นว่า บรรดาศักดิ์ไม่ก่อให้เกิดเอกสิทธิ์ต่อบางบุคคล คลายสมเสมอภาคกันในทางกฎหมาย

^๑ รายงานการรประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๒ กรมโฆษณาการ, ประมวลจริยนิยม และระเบียบวัฒนธรรมแห่งชาติ, (ฉบับที่ ๒) (พระนคร : โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๔๘๔), หน้า ๑ - ๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔ - ๕.

จึงประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์อันมีราชทินนามเป็น เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง
ขุน เป็นต้น แต่ให้ผู้ใดประสงค์จะคงอยู่ในบรรดาศักดิ์ต่อไป ให้ขึ้นแจ้งขอพระราช
ทานพระกรุณาขึ้นมา^๑

ปรากฏว่าข้าราชการทั้งหลายในขณะนั้นต่างปฏิบัติความนโยบายของรัฐบาล
ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างพร้อมเพรียงกัน อาทิเช่น

หลวงเสวีเริงฤทธิ์	เปลี่ยนเป็น	พลตรี จุฑา รัตนกุลเสวีเริงฤทธิ์
หลวงประดิษฐ์มนูธรรม	"	นายปรีดี พนมยงค์
หลวงวิจิตรวาทการ	"	นายวิจิตร วิจิตรวาทการ
หลวงพรหมโยธี	"	พลโท มังกร พรหมโยธี เป็นต้น

แต่เมื่อ นายทวง อภัยวงศ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อจาก จอมพล ป.
พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ มีความเห็นว่า บรรดาศักดิ์เป็น
สิ่งเชิดชูบุคคลที่ทำความดีต่อทางราชการ จึงเห็นควรรักษาไว้เพื่อความภาคภูมิใจ
และเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลรุ่นหลัง จึงได้ประกาศให้การยกเลิกบรรดาศักดิ์เป็นโมฆะ
ใหญ่ที่ลาออกจากบรรดาศักดิ์ด้วยความจำใจขอคืนบรรดาศักดิ์ได้^๒

ค) การยกย่องฐานะของสตรีทางสังคม ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.
พิบูลสงคราม ฐานะและบทบาทของสตรีได้รับการยกย่องให้มีความสูงส่งกว่าที่เคยเป็น
มา สตรีได้รับการยกย่องว่ามีความสามารถและมีฐานะเท่าเทียมกับชาย มีการตั้ง
กองทหารหญิง จัดตั้งโรงเรียนนายร้อยหญิง และโรงเรียนนายสิบหญิง วันที่ ๑๔

^๑ พระบรมราชโองการเรื่องการยกเลิกบรรดาศักดิ์, ราชกิจจานุเบกษา,
เล่ม ๕๕, (๑๕ พฤษภาคม ๒๔๘๕), หน้า ๑๐๘๘.

^๒ พระบรมราชโองการให้คำประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์เป็นโมฆะ,
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๒, (๒๖ มกราคม ๒๔๘๘) หน้า ๑๒๖.

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้พระราชทานยศทหารแก่ ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสง-
คราม และ หม่อมกอบแก้ว อากาศ เป็นนายพันโท^๑

เรื่องการจัดตั้งกองทหามหญิงนั้น ขุนศรีศรภัก ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล
ในสมัยสงครามโลกครั้งที่-๒ เขียนเล่าว่า ได้คัดค้านเรื่องทหารหญิงไม่น้อยกว่า
๓ ครั้ง ครั้งสุดท้าย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตอบว่า "ขุนศรี ไม่น่าจะอิจฉาผู้หญิง
ซึ่งเป็นมารดาของตนเอง"^๒

เพื่อส่งเสริมฐานะทางสังคมของสตรี รัฐบาลได้จัดตั้งสำนักงานวัฒนธรรม
ฝ่ายหญิงขึ้นเพื่อให้สตรีได้มีบทบาทในสังคม รวมทั้งออกพระราชบัญญัติคุ้มครองสตรี
เพื่อป้องกันการทำร้ายจากสามี^๓

คั้งนี้ในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม สตรีจึงเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวของ
ตอกิจการสำคัญ ๆ ของประเทศ ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน คั้งจะเห็นได้จากคำวิงวอน
ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อสตรีไทยว่า "ขอวอนให้สตรีไทยเป็นดอกไม้งาม
นำชาติไทยเป็นมหาอำนาจ"^๔

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากสตรีได้รับการยกย่องเท่าเทียม
กับชาย และเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อสังคมไทย ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

^๑แผนกเก็บ สรร, ปีที่ ๕, แฟ้มที่ ๘/๕, เรื่องตั้งพันโทหญิงละเอียด
พิบูลสงคราม กับ หม่อมกอบแก้ว อากาศ.

^๒ปริทัศน์ คานตระกูล, นายควงกับแม่ทัพผู้บุญ, (พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์ศรี
๒๔๕๒) หน้า ๕๑.

^๓"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของตัวเมีย," ราชกิจจา
นุเบกษา, เล่ม ๖๐, (๑๕ กุมภาพันธ์, ๒๔๕๗) หน้า ๒๗๓ - ๒๗๔.

^๔ห้องสมุดพิบูลสงคราม, สมุดสังฆการฝ่ายพลเรือน เล่ม ๒,
(๒๓ มกราคม ๒๔๕๖) หน้า ๕๐.

จึงทำหน้าที่เป็นผู้นำของสตรีไทยในสมัยนั้นให้ปฏิบัติตนให้สมกับเป็นสตรีไทยในสมัย
สร้างชาติ ดังจะพิจารณาได้จากบทประพันธ์ของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม
ต่อไปนี้

บทประพันธ์ของ
พระทาน พันโทหญิง ละเอียก พิบูลสงคราม
ประธานสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง

ชวน	รักษาไว้ให้มั่นไม่หวั่นไหว .
ยามคับขันสูงสุดยุทธภัย	เราหญิงไทยใจมั่นเพราะชวนคือ
เชื้อหญิงไทยใคร่ชื่อคือชวนชาติ	ใจองอาจยามศึกไม่หนีหนี
ยิ่งคับขันเรายังสามัคคี	ร่วมชีวิตกันทำการบันลือชัย
ชาติ	ไทยรักยิ่งกว่าชีวาตรมาแต่ไหน
ไทยพลีชีพเลือดเนื้อเพื่อชาติไทย	ไทยเทิดชาติเหนือสิ่งใดแต่ไรมา
ความรักชาติของหญิงไทยใคร่ปรากฏ	เกียรติยศของตระกานนันทักหนา
ยามสงบหญิงเสด็จมเฝ้ามกายา	ยามชาติร้อนหญิงทั่วหน้ากล้ารอราน
ไทย	เอกราชอธิปไตยเคนไพศาล
ไทยเป็นชาติเอกราชตลอดกาล	นานยังนานเอกราชชาติยิ่งยง
สกุลไทยมอบดวงใจในเอกราช	แมชีวาตรแหลกลุ่ยเป็นนุญฉง
เพื่อเอกราชชาติไทยใคร่มั่นคง	ชาวไทยปลงปลิดชีพให้เพื่อไทยเอย.

๑ . กุมภาพันธ์ ๒๔๘๗

จากห้องสมุดพิบูลสงคราม.

ง) สนับสนุนการเพิ่มจำนวนประชากร ในระยะแรกที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ปรากฏว่าประเทศไทยมีประชากรเพียง ๑๔ ล้านคน ซึ่งเป็นจำนวนที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่าน้อยเกินไปสำหรับชาติไทยในขณะนั้น จึงได้มีการสนับสนุนให้มีการเพิ่มประชากรโดยสั่งให้หามาเครื่องคุมกำเนิดทุกชนิดเข้าประเทศ^๑ อุปลาระครอบครว้ที่มีบุตรมากให้รางวัลแก่ครอบครว้ที่มีบุตรหลายคน ทั้งนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเชื่อว่า ถ้าประเทศไทยมีพลเมืองมากกว่า ๕๐ ล้านคน จึงจะทำให้ประเทศไทยเป็นมหาอำนาจ^๒

จ) ประกาศเปลี่ยนแปลงวันขึ้นปีใหม่ รัฐบาลประกาศให้ วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ แทนวันที่ ๑ เมษายน ในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้รัฐบาลได้กล่าวชี้แจงว่า

โดยจารีตประเพณีไทยแต่โบราณได้ถือวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอ้าย เป็นวันขึ้นปีใหม่ เป็นการสอดคล้องตรงกับมติแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งถืออุกฤษ์หมันต์เป็นการเริ่มตนปี ต่อมาจารีตอันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปตามคติพหุหม ซึ่งใช้วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนห้า เป็นวันขึ้นปีใหม่ ครั้นภายหลังเมื่อทางราชการนิยมใช้สุริยคติ จึงถือวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นต้นปีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒

แต่การยะประเทศทั้งปวงตลอดถึงประเทศใหญ่ ๆ ทางยุโรป นิยมใช้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ การนิยมใช้วันที่ ๑ มกราคม เป็นการคำนวณวิชาการศาสตร์ ไม่เกี่ยวข้องกับลัทธิศาสนา จึงเป็นการสมควรยกถือเหมือนอย่างประเทศทั้งหลาย...^๓

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ ๓๐/๒๔๔๕, วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕.

^๒ ประมวลวัน, วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๖.

^๓ ประกาศใช้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘, แผนกฤษฎีกา, ภาค ๑, (๑ มกราคม ๒๔๔๕) หน้า ๓๑ - ๓๒.

ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงเริ่มประกาศใช้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้น
ปีใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นไป

ง. สรุปและวิเคราะห์

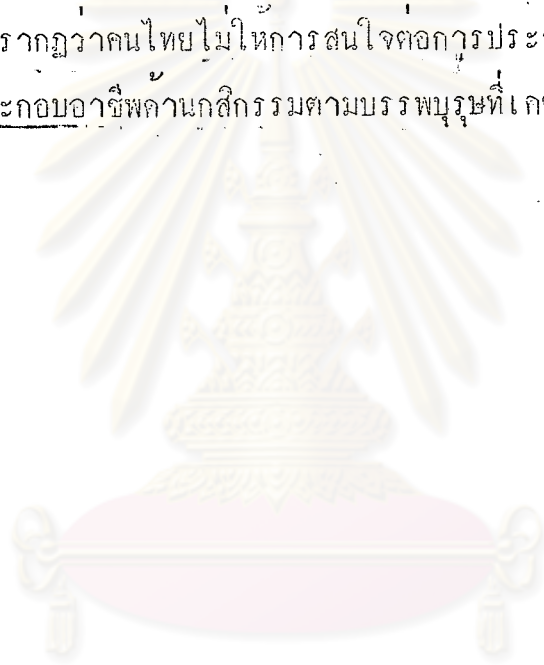
ถึงแม้ว่านโยบายสร้างชาติจะเป็นการกำหนดขึ้นเพื่อรวมผลประโยชน์ของ
รัฐบาลและประเทศชาติเข้าด้วยกันก็ตาม แต่การดำเนินนโยบายส่วนใหญ่มุ่งไปใน
ทางเสริมสร้างผลประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว เช่น
การส่งเสริมอาชีพของประชาชนในกานการคา อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม
นับเป็นวิธีการที่ดีและเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะถาประชาชนสนใจประกอบอาชีพ
คานใดคานหนึ่งอย่างจริงจัง ก็ย่อมทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ซึ่งจะ
เป็นผลดีแก่ประเทศชาติ เพราะประชาชนทุกคนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของประเทศ
ชาติ

ส่วนการกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติของราษฎรตามประเพณีนิยมนั้น
บางส่วนก็ถูกต้องเหมาะสม แต่บางส่วนก็ดูเกินเลยเกินความจำเป็นโดยเฉพาะในเรื่อง
การแต่งกายนั้น เป็นเรื่องที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกโจมตีว่าเป็นการ
กระทำที่บีบบังคับจิตใจของประชาชน เพราะรัฐบาลบีบบังคับคนจนให้ต้องจัดหา
เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายที่รัฐกำหนดขึ้น เช่น บังคับให้สวมรองเท้า สวมหมวก เลิกนุ่ง
โจงกระเบน ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยส่วนมากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้
ทันทางที โดยเฉพาะในระหว่างสงคราม ซึ่งเป็นระยะที่ประชาชนไม่สามารถจะ
ประกอบอาชีพได้โดยปกติ แต่ต้อง คำนึงจัดหาเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายสำหรับให้ถูกต้อง

๑. พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, เล่ม ๒, (พระนคร :
ศูนย์การพิมพ์ ๒๕๑๘) หน้า ๑๓๘.

ตามรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติวัฒนธรรมนั้น ย่อมจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึก
ว่าตนเองถูกบีบบังคับกับจิตใจอย่างรุนแรง

การดำเนินนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลประสบผลสำเร็จในส่วนที่มี
กฎหมายบังคับ และส่วนที่เปลี่ยนแปลงโดยไม่ก้าวกาย เรื่องส่วนตัวของประชาชน
เช่น การเปลี่ยนแปลงนามประเทศ การเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น ส่วนในด้าน
การชักชวนหรือการแนะนำนั้นจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร เช่น การส่งเสริมงานการคา
อุตสาหกรรม ปรากฏว่าคนไทยไม่ให้ความสนใจต่อการประกอบอาชีพทั้ง ๒ ประเภท
แต่ยังนิยมที่จะประกอบอาชีพค้าปลีกตามบรรพบุรุษที่เคยปฏิบัติมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย